

Oppunder fjellbandet 1993

UNDEROFFISER I SKILØPERKORPSET
1774

Jakt- og fritidsutstyr

*Ta kontakt med
oss når det gjelder
jakt og
fritidsutstyr*

- * JERVEN FJELLDUK
- * JERVEN HUNDESENG
- * PROTEX LÅRINGS
- * PROTEX REGNTØY
- * ABS UNDERTØY
i 100 % bomull
og mye mer

Autorisert våpenforhandler — Bøsseemaker

abs
SHOOTING AS

Reitan, 7480 Ålen
Tlf. 72 41 79 22 - Fax 72 41 78 71

MØBELTREND

møbler i tiden...

**Produksjon av salonger, salongbord
og spisestuer i furu**

Ta kontakt for nærmere informasjon

Tlf. 72 43 53 30 Telefax: 72 43 53 25 Adr: 7494 SINGSÅS

Oppunder fjellbandet 1993

Hefte nr. 15

Utgiver: HOLTÅLEN KULTURSTYRE

I redaksjonen:

Anders Grønli, Halvard Bakås, Gudbrand Grøt
Kulturkontoret

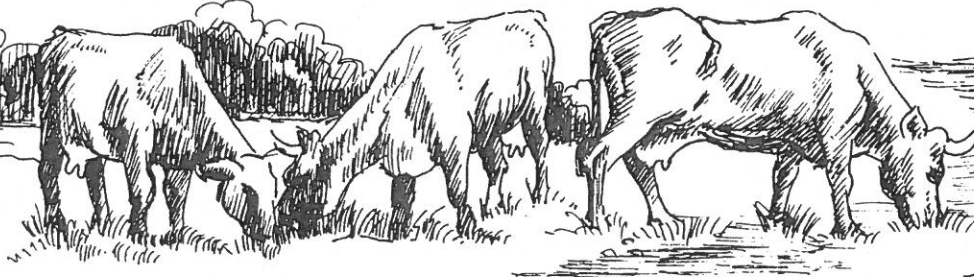
INNHold

Håvard Moen:	Skihistorie og Skiløperkompaniene	2
Olaf Grønseth:	Juleskikker fra Haltedalen	3
Rolf Engan:	Fra Råen til Amerika	7
Gudbrand Grøt:	«Haldals-Per»	9
Leiv Reitan:	Et streif fra gammeltia	10
Johannes Lyngstad:	De sterke smedene	11
Gudbrand Grøt:	Levde i feil tid — 100-årsminne	12
Ole Eidebakk:	Livets vei	14
Halvard Bakås:	Liv og røre på brakka	15
Martin Åsvold:	Tid for selvransakelse	16
Per H. Kulbotten:	Saga i Drøya	16
Per H. Kulbotten:	Juleminne	17
Per Åsvold:	Bryllupsskikker og kjøgemesterens gjøremål	19
Leiv Hov:	Lunden Bedehus	20
Anders Grønli:	Morten Eidet til minne	21
Redaksjonelt:	Arnlot Eggen hedret	22
Peder Bårdstu:	Snøbrøyting for 50 år siden	23
Inger Nesgård Røen:	Tøndelkjes og sirupssnipp	24
Målly Gjersvoll:	Drømmer	25
Redaksjonelt:	Da Holtålingene gjorde opprør mot løytnanten	26
Halvard Bakås:	Solidaritet	28
Ole Kirkbakk:	Oppvarding	28
Anna Elisabeth Garberg Skjellum:	Minner fra Haltedalen	29
Per H. Kulbotten:	En lang arbeidsdag i 1940	30
Inger Brechan:	Min venn bjerkefinken	30
Olaf Hofstad:	Til badefesten ved Eidet 18. mai 1949	31
Even Krigsvoll:	Fjellheimkyrkja	32

Kr 30,-

Forsiden: Underoffiser i Skiløperkorpset 1774

Trykk: Arbeidets Rett

Skihistorie og Skiløperkompaniene og Det Holtaalske Skiløbercompagnie

Av: Håvard Moen

Det er et kjent ordtak som sier at nordmenn er født med ski på beina, og det er nok ikke så mye feil. Vår kjente skihistorie sier at verdens første skirenn var i Tromsø i 1843, og den første organiserte skiklubb ble stiftet i Trysil i 1863.

Men hva med våre skiløpersoldater, hvordan er deres skihistorie.

Den første utkommandering av skiløpersoldater som er kjent er i 1675, og da i grenstraktene mot Sverige, som beskrives som en form for grensevakt, det er under Gyldenløvefeiden (1675-1679). Og det er 1675 som benevnes for oppstart av Det frivillige Rørosiske Bergkorps. Men når det gjelder skiløperkompaniene så benyttes år 1718 som oppstart for disse avdelinger, så her er nok en form for «knoppskyting». Men både Bergkorpset og Skiløperkompaniene fantes til langt ut i 1800.

Skiløperkompaniene var organisert i to Skiløperkorps: Det Søndefjellske og Det Nordenfjellske. I oppstarten 1718, så bestod Det Søndefjellske skiløperkorps av følgende kompanier: Det Hoffske Skiløbercompagnie, Det Elvrumske Skiløbercompagnie og Det Aamotske Skiløpercompagnie.

Følgende var med i Det Nordenfjellske Skiløberkorps: Det Snaasenske Skiløbercompagnie, Det Merakereske Skiløbercompagnie og Det Holtaalske Skiløbercompagnie.

Det vil si at etter grensen fra Nordland til Kongsvingertraktene var det etablerte skiløperkompanier, hvert kompani bestod av litt over 100 mann.

Og i 1718 raser den store Nordiske krigen mot Karl den 12., her i våre trakter herjer general Armfeldt, det er vanskelige tider med mye ufred, men det var også en lang periode med fred i 1700. Soldater fra det Holtaalske var med i det sagnomsuste slaget ved Trangen i Solør i 1808, når det gjelder krigshistorikken så skal ikke den berøres nå.

Dersom vi ser noe nærmere på Det Holtaalske Skiløbercompagnie anno 1718, så må vi huske på at da var det ingen kommunegrenser, for de kom med formannskapsloven i 1837, så Holtålen som her benevnes er prestegjeldet Holtålen, som omfattet Singsås, Haltdalen og Ålen, et areal noe stø-

re enn Vestfold fylke. Og når formannskapslovene kom så ble prestegjeldet brukt som grenser for kommunene. Det er ikke usannsynlig at oppstarten/etableringen av kompaniet i førstningen lå på Singsås, for der er flere navn som har tilknytning til skiløperkompaniet, men at det har holdt til i Haltdalen er ikke noen tvil om, og da i området rundt Gammelgården.

På Yset var det ekserplass, ved Gammelgården sto teltburet hvor de hadde sitt avdelingsutstyr, og i gammelkirka i Haltdalen har fana til skiløperkompaniet hengt til den ble revet i slutten av 1800.

Kompaniet rekruterte folk fra hele distriktet fra Melhus i nord til Brekken/Røros i sør, men også fra Selbu og Tydal.

Under oppstarten var det bygdesamfunnene som bekostet utstyret for soldatene. Det var lægder som bestod av 3-4-5 gårder, betegnet som fullgårder, hvor mange gårder i hver lægd var avhengig av gårdens størrelse, en lægd hadde ansvaret for en eller flere soldater.

Når det ikke var urolige tider, så ble det holdt to øvelser årlig, vinter- og sommerøvelse, viser til avisartikkelen vedr. vinterøvelsen som Det Holtaalske hadde i 1796. Men når det ble holdt gudstjeneste, så var det pålagt skiløpersoldatene å møte på kirkebakken for øvelse. Da møtte de ved den kirken som de tilhørte.

Men for å komme tilbake til dette med ski og skihistorie, for skiløperkompaniene, som kanskje kan bevise at skihistorien er feil, så henvises det til nevnte artikkel i dette bladet som beskriver en øvelse i Det Holtaalske i 1796 på Vinsnes i Singås, her bevises at det er gutter som kunne bruke skiene.

Vil også gi henvisning og bruke noen sitater fra Hærmuseets særtrykk av årboka 1965, vedr. artikkelen:

En hærordningsforandring, offentlig premierung av skiløping, og opprinnelsen til den moderne skisport for 200 år siden. Av oberst Tor Holm.

Dette særtrykket beskriver de øvelser og forslag til premierung for skiløperkompaniene. Kompaniene drev med fem øvelser når det gjelder skiløping:

Hopp her var ingen premierung. **Langrenn** 4. Classe: 8 Gevinster av 2 Rdl. = 16 Rdl. for dem, som paa slet Plan hastigst løbe 1/4 mil (2.7 km) med fuld Mundering eller fulde Klæder med Geværer over Skulderen, som i godt Skiføre maa ske ringere end 15 Minuter. **Utfør** 3. Classe: 6 Gevinster av 4 Rdl. = 24 Rdl. For dem, som uden

at ride eller hvile paa Skistaven best kan løbe den største Bakke uden at falde. **Slalåm** 2. Classe: 4 Gevinster av 10 Rdl. = 40 Rdl. For dem, som i en med temmelig Skog bevoxen Bakke kan kaste sig i mellom Budskene uden derved at blive hindret enten ved at falde eller ved at brette Skien. **Skyting under utforkjøring** 1. Classe: 2 Gevinster av 20 Rdl. = 40 Rdl. For dem, som i en maadelig Bakke og fuldt Løb kan afskyde sit Gevær og best træffe noget vist foresat Maal paa 40 a 50 Skrids Distanse.

Det beskrives at 10 Rdl. har to gode melkekuers verdi, så her er god premierung. Nevnte hærordningsforandring kom i 1767 underskrevet av Christian den 7., som beskrev at samlet for året kunne det brukes 1200 Rdl. fra krigskassen til premierung, det er noe usikkert om ordningen kom til anvendelse.

Men hva med 2.7 km langrenn på 15 min. Det henvises til hva Søndre Nordheim vant det første langrenn ved Kristiania i 1868 på telemarkski og med to staver og uten gevær på samme distanse, på 18 min og 55 sek.

Hva med utfør med skyting, ingen har i dag den øvelsen, nei, her er gutter som kunne gå på ski, og 100 år før Søndre Nordheim. Og ser ikke bort fra at Trysil-Knut var en soldat i et av skiløperkompaniene i Det Søndenfjelske Skiløbercorps. Er ikke her ute etter å frata den ære Søndre Nordheim og Trysil-Knut har tilført landet vårt vedr. ski og skihistorie.

Men dette med om hvor **Skisportens Vugge** Stod den kan det være lov å diskutere.

Nå er gjenopprettingen av Det Holtaalske Skiløbercompagnie godt i gang. Det var Røros-regionen Forsvarsforening som kom med tanken om å gjenopprette både Det Holtaalske og Det Frivillige Rørosiske Bergjegercorps.

Når det gjelder Det Holtaalske er det tatt avgjørelse om at utstyr og uniform skal lages. Uniformene blir produsert etter uniformsreglementet av 1789. Etableringen vil koste noe, men mener at for å få helheten i vår historie må også skiløperkompaniene få sin historie og kultur gjenskapt og forhåpentlig synliggjort.

Tar vi her noen tak, så har Det Holtaalske Skiløpercompagni i første omgang tatt mål av seg å bli på ca. 40 soldater, framtida kan gi svar på om kompaniet skal bli større.

Hva kan det brukes til? Kompaniets mange øvelser og dens fortids virksomhet gir oss idag uante anledninger til å ta det ibruk og kompaniet blir etablert for å bli brukt.

Håvard Moen

Juleskikker fra Haltdalen

Av: Olaf Grønseth — Tegninger: Steinar Flaten

Nedtegnelsen er gjort etter egne opplevelser og fra andre kilder.

Ordtaket sier: «Det er jul berre en gang for året, men påske og pinsti e det kvart år.» Jula var nok noe mere enn de andre høgtidene. Det var en viss glede over at det nå var solhverv. De begynte tidlig om høsten å forberede seg til jul. Skomakeren var nok tidligst ute. Tenk å få nye sko både for små og store. Det var stas å sitte på loftet å høre han fortelle både sant og usant, men det var ikke mindre stas når skredder-damene kom. Å få nye klær selv om det var bare ett enkelt plagg til hver, ja, det kunne bare være en enkel bot på ett plagg. Det var ikke store krav. Alle skulle ha noe nytt til jul.

Kvinnfolka hadde nok et slit. Det var slakting, og her var det mye som skulle tenkes på. Alt måtte det tas vare på, blod, tarmer, talg. Husker godt da jeg selv var med på å støpe lys. Til jul måtte det være talglys, det ble støpt til og med «talgekongens lys». Lang tid tilbake klarte en seg med lys fra skorsteinen.

Var det storfeslakting som foregikk så gjaldt det å ta vare på huden. Den skulle sendes til garveriet. Når den kom igjen var det godt å finne når skomakeren kom. Dess mer det nærmet seg jul så fikk julegrisen sin dødsdom. Da ble det mye godt med tanke på «vintermaten». Det ble travlere etter hvert med vasking, baking og ikke å forglemme brygging. Øl måtte det være til jul. Ølkaggene kom nok til sin rett. Det var sterkere saker som sto på programmet. Mannfolka måtte streve med sitt. Det var ofte mye slit, men det var også glede. Kvardagsslit og markaglede er vel ord som dekker godt. Høy og mose skulle hentes heim fra fjellet. Det var enkelte gårder som hadde opp til 70 lass markahøy. De kjørte som regel med to hester og en okse på de større gårder.

Det vare en rad av kjørere, opptil 12-15 i følge. Det var så mye om å gjøre å få unna mest mulig kjøring før jul. Etter jul, etter solhverv ble det som regel mye snø og kaldere vær. Så måtte det være mye ved til jul. «Juleveden», — gaddved (tørrfurru), ja, vedhaugen i vedskjulet skulle reke for hver dag. I jula skulle slikt arbeid hvile.

Juleaften da skulle det være unnagjort for helga. Kjøreredskap skulle settes bort, skjeker fra-

...til vern mot
underjordiske.

spente. Det skulle kvile, det lå liksom i lufta at nå var det helg. Det skulle være litt ekstra til jul både i fjøs og stall. Kornband skulle settes opp. Det var det beste som var tatt vare på under trøskinga om høsten.

Skikken med juletre er vel ikke så gammel. Så skulle julekvelden være slik at både folk og krøtter skulle merke at nå var det julekveld. Kyrne fikk ekstra stell med godt høy, som ellers ikke var vanlig, salt og klapp. Budeia sa: «I kveld er det julkveld kua mi». Så vart øksa huggi oppfor fjøsdøra til vern mot underjordiske.

Mann og kone hadde det svært travelt. Dreng og taus skulle være fri. De lå vanlig i fjøset, men den natta skulle de få ligge inne i stua i flatseng på golvet.

Alt arbeid måtte være unnagjort til klokken fire for da kimte kirkeklokkene inn jula:

Husfaren leste juleevangeliet.

Stf-93.

*Det kimer nu til julefest,
det kimer for den høye gjest,
som steg til lave hytter ned.
Med nyttårgaver: Fryd og fred.*

Grundtvig

... måtte være gråtidlig ute.

En meget stor høytid var kveldsmaten juleaften. De fikk maten skiftet på. Duk var det også på bordet. Det var forskjellig til mat. Helst var det nok flekk og kjøtt, eller lutfisk og smør. Til drikk var det maltøl. Midt på bordet sto en smørklatt åt alle. Alle fikk en tretallerken og treskje og bl.a. en halv lefse. Lys var det på bordet, ellers ikke. Husfaren eller en annen leste bordbønnen. En eller annen leser juleevangeliet. Nå var alt gjort, fred over alt, både over folk og fe i hus og hytte. Det som vart att når de hadde spist gjemte de under duken for å ta det juledagsmorgen.

Så kom juledagsmorgen. Da skulle en gå med kaffe på senga til naboene og da gjaldt det å være grytidlig ute. Det gjaldt å være først. Husbonden gikk med juledram til alle, kona måtte finne frem sylta. Så måtte det syes litt, om det bare var en knapp, for Maria sydde på Jesusbarnet julemorgen, slik trodde de.

Så var det å ordne seg på kirkevei. Alle som kunne måtte til kirka. Det var det fineste seletøyet som da måtte tas fram. Dombjøller, sluffe eller spisslæ. Det var en bjølleklang uten like etter veiene. Selv om det var mye stallrom på prestegården så kunne det ofte være trangt om plassene. Aunegrenda hadde sin egen stall. Det var alltid preke i hovedkirka i Haltdalen 1. juledag. Det sies at det var en grunn for dette at presten skulle slippe å kjøre den lange veien til Singsås eller Ålen, det var ca. to mil til hver av disse kirkene. I vinterkulden 20-30 grader var det med hestekyss ikke noe å glede seg til.

Etter preka så var det ofte inn til slekt og venner.

Ofte var det ikke bare tørre saker som da kom fram. Juledram var nok vanlig. Det var gjesting omkring på gårdene. Hestekyss, «julkut» var mye brukt. Ungdommen hadde mye moro med det. En form for frieri er det sagt. «Julkuten» kunne nok ende med resultat at det ble noe av det f. eks. til våren ved alterringen, at to ble sveiset sammen.

Så kom nyttårsaften. En høytidstund med mye mat. Ble det lite mat den kvelden, så ble det nok lite mat hele året, ja, det måtte en tenke nøye på.

—måtte ikke „bære ut jula.“

Alle som kom på besøk i jula måtte ikke gå ut igjen uten å ha fått noe mat eller drikke for ellers «bar mann ut jula», ja, den skikken har holdt seg helt til våre dager.

Nyttårsdag var det fast tradisjon med juletrefest i skolen og det var stor stas. Jeg husker godt at vi var samlet til juleselskap i grenda. Det gikk på omgang blant naboene og da hadde vi det veldig artig. Ellers hadde de kristelige organisasjonene sine juletrefester.

Trettendagen, 6. januar, var en stor dag i Haltdalen. Da samles misjonskvinneforeningene i prestegården og etterpå var det preke. Så kom tjuendagen, 13. januar og da var jula over. Julematen tok slutt, ja, det var også slik at det som var laga te til jul skulle gå med til jul. Det skulle gjøres etter med alt over alt på gårdene. Det måtte være en underlig sjau og fare fra gård til gård for å undersøke om det var noe igjen av mat og drikke som var laga te til jul.

På nyåret gjaldt det å bli «rokkmann» eller «skogfru». Den mann som først kom inn etter at kvinn-

Den første vart „rokkmann“.

folka har begynt å spinne vart «rokkmann» og skulle få f.eks. høssubainn, strømper eller votter. Den første kvinne som kom inn etter at mannen kom fra skogen vart «skogfru» og skulle ha en gave. Enten ei sleiv eller tvørru. Men hadde hun vært innom før på nyåret så gjaldt ikke systemet. Da hadde hun «skjemt ut».

Når de forskjellige skikkene er tatt i bruk er nok ikke lett å vite. De kan være både 200 og 300 år gamle. De skikker som er nevnt er knyttet til mitt hjemsted. De er ikke tatt fra andre steder av landet. Når de fleste skikker forsvant er ikke godt å tidfeste. Men en kan vel si at etter andre verdenskrig, så er de fleste gamle skikker gått over i historien. Den nye tid er kommet med så mye nytt fra utenomverden. Det er aviser, radio, TV, med mere.

Noe er vel bra, men ikke alt, men jeg er redd for at vi har mistet noe under veis...

Julefeiringa er over, og kvardagsslit venter. Jeg skylder takk til de som har skaffet både skriftlig og muntlig til disse nedtegninger.

Fra Råen til Amerika

Et Amerikabrev fra Øvre Ålen
Av Rolf Engan

Rugelråen heter et eiendommelig gjel i Øvre Ålen. Svære vannmasser har i forbindelse med issmeltinga laga ei djup fure i landskapet, en canyon, som strekker seg hele sju kilometer fra Nesvold nordover mot Engan og Gaula. I dag renner den fredelige Rugla gjennom gjelet som er et lite minne om frodums storhet; bare ved den 30 meter høge Råfossen kan en ane noe av dueren fra vannmassene som en gang grov seg ned og etterlot over hundre meter høge hamrer på vestsida av gjelet.

Det er relativt lett å komme ned i Rugelråen, og de siste åra har mange benytta anledningen til ei vandring gjennom et høyst spesielt landskap. Det er arrangert organiserte turer, og Råen byr på mye av interesse for den som har sans for

botanikk og geologi. Den historiske interesserte finner noe: Sjøl om gjelet er trangt, ga det i sin tid utkomme for fler familier. Fortsatt er det tydelige spor etter fast bosetting her nede; I Synnerråen, Nørderråen og Blostrupråen bodde det folk fra 1700-tallet. Mest var det nok husmenn og fattigfolk som holdt til her.

Den midterste boplassen, Nørderåen, kalles også Salomeråen. Navnet kommer fra Saolome Ingebrigtsdatter, som var gift med Ivar Olsen Engan. Helt på slutten av 1700-tallet slo de seg ned på denne vesle plassen; en plass som bare kunne fø ei ku og to sauer, med skyld på 1/8 marklag. De hadde fem barn som vokste opp her nede, sikkert under ringe kår. Flere av døtrene ser ut til å ha traktet etter å komme ned på «flatbygdene» og ble gift i Skaun, Melhus og på Byne-set.

Men i neste generasjon bar det lenger. De aller første som dro til Amerika fra Ålen kom nettopp fra Råen. Året var 1853, og det året forlot 12 ålbrygger gamlelandet. Av Aud Mikkelsen Tretvik har jeg fått følgende liste:

Utflyttede til Amerika fra Ålen sokn 1853:

att	31/1-53	Ungkar Ole Andersen Borren	26 Aar
		do Peder Mortensen Stenslie	21
att.	30/3	Pigen Kari Hansd. Næsgaard	23
att.	24/3	Indst. Iver Olsen Raaen	28
		H. Kone Ingeborg Johnsdtr	30
		Do. Barn Ole f. 4/5-45	8
		do. John f. 22/3-50	3½
do		Ungk. Ingebrigt Olsen Raaen f. 6/11-31	22½
do		Indst. Anders Monsen Gjersvold	37
do		H. Kone Beret Johnsdtr	28½
		do. Barn John f. 12/12-45	8½
do		Mons f. 1/7-49	4

Utflyttede til Amerika fra Ålen sokn 1854:

Ingen

Utflyttede til Amerika fra Ålen sokn 1855:

27 registrerte, deriblant Halvor Larsen Saksvoll m/familie, men Halvor Larsen og familien ombestemte seg. Bare svigerdattera som var enke med to barn dro. Det totale antallet emigranter fra Ålen i 1855 ble derfor bare 17.

Som en ser, kom de som første dro hovedsaklig fra utkantene, mest fra Hessdalen og Råen. Fra Råen dro altså Iver Olsen sammen med sin kone Ingeborg Johnsdtr. (Trøen) — også hun fra Hessdalen — og deres to gutter. Bror til Iver, ingebrikt, slo også følge.

Hvordan var det å forlate denne trange boplassen, krysse det veldige havet for en som knapt hadde vært i båt, og ta det enorme landet «over there» i øyesyn? Det vet vi nå litt om. For kort tid tilbake kom jeg nemlig over noen gulnede brev på gården Råen (Husa her ble flytta opp fra Salomeråen i 1873). Det første brevet skrev Iver Olsen hjem fra Chicago i 1855. Dette er altså av de aller første Amerikabrev som kom til Ålen, ja, kanskje det første, og forteller sitt om både Iver Olsen, en dramatisk overfart og møtet med en ny verden. Brevet er transkribert fra gotisk håndskrift av Aud Mikkelsen Tretvik og gjengis her:

«Iver

Til Vaare For Eldre Og slægt i Naarge som hvi ønsker adt sender nogle Linier om hvor ledes vor reise Er foregaaet hvi reiste fra Christiania den 3:mai. Og den 23. iul kom hen Til Qvæbek og nu er hvi gud ske lov lykkelig kommen i lann og hvi Tog os arbide paa en jærnbane En 4 mile fra Qvæbek der var vi en 7 uger og jeg var syg nesten hele tiden men min broder Ingebrigt hvar friske saa Reiste vi fra Canada den 22: Agust Opigiennem Landet en 2 Hundrede mile fra Qvæbek Til En stadt i Viskonsien som hedte Sika-go en meget stor stadt og er omtrent 70:000 Tusinde (delvis utstrøket) jnbygger som hvi nu er; men densaarig som møder mig og min Kone kan jeg ikkelengere dølge adt begge vore Sønner Er døde Ole døde den 1: Oktober og John den 15: samme; og det falder tungt adt jeg som Er fader Og ikke vaar Til Stedej deres død og begravelse men ieg er gladt adt deres død vare stile som en søvn og hvi kan vere mere gladt for vi vedt vor dem Er, for vid vedt adt deres Siel er J abrahams Skiødt for os som Er eldre Til de smaae er det Tungt men hvadt min gudt vil det sker mig al tid hans vilie er mig den beste; Men har min broder jkke veret med os da har vi veret nesten ulykkelig for ieg var meget syg. Paas Skiøen ieg søsyge en maaned men min Kone og børn og broder var j faae dage syge untagen min Søn Johan var syge en 8: dager Den dag vi reiste fra Christiania var presten Hallinge om bordt paa Skibet og predike for de Emmigranter som Toge afske fra naarge, og vaares Captin Lest Texten hver Søndage Paa dekket; men paa havet haver vi e Storm 2 gange saa adt bølgerne j skyldes Over dekket og det vare hele natten Til Lys dag; men Skipfolkene Trøste os og sagde adt ingen fare vaar og vi frelste vaar; da vi Reiste fra Christiania var vi 300 og 10 mennisker og To baarn døde paa havet og To Baren fødes og de som

døde bleve begravet same dagen og de som fødes Døbte Kapitainen saa adt alle tinge for gik j sin Rætte aarden —

Om vor Reise fra Qvebek Til Viskonsien; første til Montrial, og derjfra Til Niagara fosen og derjfra Til Bufalo Til Sikkago vare vi paa dampvogn; og Skyssen fra Qvebek Til Sikkago er for voxen person er 7 og ½ dollar for øvrigt har vi veret syg alle eter den hele vinter og vi leide hus j Sikkago hos en norsk fameli gav for en maane 2 og ½ dollar; og j Staden er det kostbart adt Leve j men for den som er Syg er legen snart at hente en favn ve koster fra 5 til 6 dollar og en Potte milk 4 til 6 skilinge og et mark smør for 8 skiling Et pun kafe koster 12 skilinge og desuden er prisen som hedt vanligt j norge; men Arbids Lønen Er store, en dag arbider paa sedvanligt arbeide kan faa fra en til to dollar om dagen saa kan de selve Ettertenke hvad for et Stedt som er bedre; hvi for vor del ønske os ikke tilbage; nar vi kunde forblive frisk igjen; Men jee vilt ikke Raade nogen til Eller jfra adt Reise; men kun de som har lyst dertil; men for Ledige Personer synes jeg for min del var Tienligt de kantiene lige saa meget paa en maane som der je noreg; paa et aar; men som sagt er de kan selv Over veie Sagen om de har Lyste der Til, jeg vil jkke Raade nogen til eller jfra Tj ieg for min del Eller nogen af os ønske os tilbake j naarge; naar hvi kunde faa vere med Helsen og Sundhedt med de maate Tenke adt de kommer under eget Himmelstryg en j naarge; men det maa j jkke tænкке adt maan kan saave sig Rigdom til; men narr man vil arbide og ikke drikke brendevin Saa kan de lege pænge til sammen; for amerika flyder ikke af guld og Edelstene som man talte j norge; men Landet er frugtbart og gaat men de vanskeligheder som følge paavar neste Skiuldt for der er mange Syge domme og usundt paa mange Steder som vil Ramme normen (Nordmenn) de ved; men det er ikke adt frygt naar gudt er med os hvo kan da Være j modt os; Saa tror jeg adt det er best adt Raad fore fore sig med gudt j Himmelen om den Reise; Men om nogen fra Aalen kommer efter os vil jeg gjøre Eder opmerksom paa adt de ikke kaste de gamle kleder Ti de er di tienligste. Paa Skiøen der er meget kolt men nye Kleder E beder Pris j Qvæbek en j naarge men en Overfrak av Vadtmel var meget godt og godt Sænge klede ergodt at have. Hvadt sne og Kulde angaar var der j viskonsien ikke sne før en j Hjulen kom der en 3 tommer dyb sne men kulden er meget strenge saa at vandet fryser j husserne men det vare

ikke lenge før en det er bedre men vinteren vare omtrent 3 mone og deres Creature gaar j sne og frost hele vinteren; men de er saa store at j naarg findes ikke saa stor en Oxe, men det mest forunderlixte er og som ieg har set Er den Kiørredskap som de bruge paa oxserne saa ieg har synes ondt om dem, og der bruges for det meste To oxser til samen, og j Steden for vi j naarge bruge enkrog saa bruge de Et brut Tre som liger Over dem bægge med megen Tykkelse og en Stang j mellem dem som de trække med, og saa er det med mange ting; Men nu har ieg nyligt hørt, en godt Tjende (Tidende) jeg hørte af en naarges man for talte mig adt han i avisrne har set at ny kommere skul faa saa meget jord som de kan behøde ja der stod saa de skulle faa En 200 Ekker lan nar en man ikke har saa mange penge som 500 daler og det lan skal de faa vor de vil j for enede Stader udt av Reiieringen. Det er godt adt høre, Men nu sluter jeg min skirvelse en flitig hilsen fra mig Iver og Ingeborg os alle liget meget for nemmelig vaare foreldre og vaare Søsken nu som er tilbage, lever j naarge deslige vaare bekiente og vaare med og voxkne Kammirater j Skørdalen, men adt opreine dem paa navn behøves ikke men det er naak hvi hilser alle som spørge efter os, og min Kone Ingeborg vil have sin moder flittig hilset, og sine Søsken, og vi ønsker at se nogen af vor Slægt, om Gud vil, men om nogen kommer til Sikago saa maa de spørge de nogs Settlement nar de kommer til brygen saa spørger efter jllinois strid som er bekient for ale, og saa vil jeg under rete Eder om adt naar de ere kommen Til Qvæbek og ingen pænge har saa kan de faa fri Skys op i landet paa det Sted vor de vil; men om ogen har lyst til adt Reise saa maa de ikke frygt med have et frit mod værken Længsel der finde sted som mange tror. Lever vel alle smmen som os kiender, farvel...

Chikkago, den 4: April 1855
Iver Olsen

Hva som senere skjedde med Iver Olsen og hans familie vet vi også mye om. Forhåpentligvis kan vi komme tilbake til det. Her nevnes bare at Ivers kone Ingeborg også døde, og Iver stod som ribbet mann da han kom til Iowa. Men han gifta seg snart etterpå med Margrete Borren, også hun hessdaling. På bildet ser vi Iver og Margrete.

«Haltdals-Per»

Av Gudbrand Grøt

Hans Børli fra Eidskog er kjent som skogens dikter. Han var født i 1918 og døde i 1989. Han utga tilsammen over 25 bøker med dikt og prosa. Svært mange av diktene hans henter inspirasjon fra skogen og skogsarbeideren.

Ett av hans dikt heter kort og godt «I skogen» og der lyder andre verset slik:

Slip øksa, Muru-Martin!
Fil saga, Haltdals Per!
I skogen finnes det ennå
en masse bustetrer.

Jeg skrev til Hans Børli i 1985 og lurte på om det var noen person som skjulte seg bak «Haltdals-Per», noen utvandra haltdaling?

Jeg fikk svarbrev fra dikteren som takket for hyggelig brev.

«Morsomt å se at mitt beskjedne navn er kjent så langt av lei,» skrev han. Og fortsatte: «Når det gjelder disse to personene som figurerer i mitt lille dikt «I skogen» — Muru-Martin og Haltdals-Per så må jeg tilstå at jeg har tatt disse to navnene ut av mitt eget hode, men de står saktens som et konsentrat av alle gamle slitere jeg har møtt i mitt lange liv i tømmer-skogen.» Det var svaret jeg fikk fra Hans Børli.

Og jeg gjengir hele diktet «I Skogen» som en honnør til alle haltdalingene som har hatt sitt arbeid i skogen:

I skogen har vi vøri,
i skogen ska vi bli,
te dauen engang kommer
og gir en stømpør fri.

Slip øksa, Muru-Martin!
Fil saga, Haltdals-Per!
I skogen finns det ennå
en masse bustetrer.

Og friluftsliv gir helse,
— det står i bla'a, det.
Så vi blir døkti gamle
i skogen, skar'u se.

Når børken klaka spruter
som salt for berkespa'n,
da er'e «sundt» å gnaga
på tolvtooms temmergran. —

Og penger blir'e, serru,
te sill og margarin
og nye vømmølsbokser
og øl og laddevin.

I skogen har vi vøri,
i skogen ska vi bli,
så lenge ryggen høller
å henge ræva i.

Et streif fra gammeltia

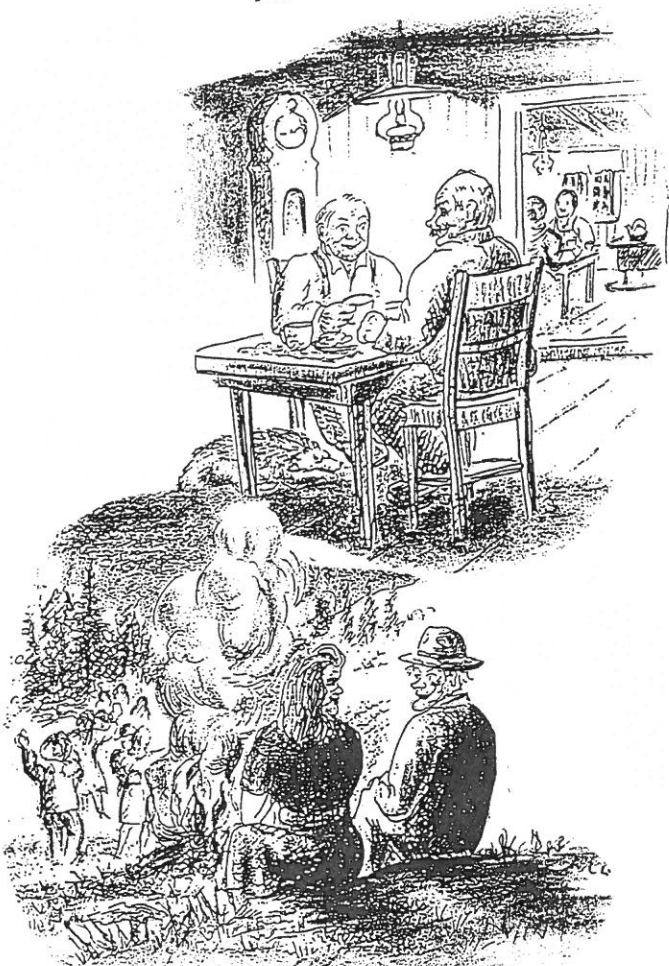
Takk for de herlige stundan
vi me grannan hadde ilag.
Flere har nå forlatt oss,
vi e itj så mange idag.
Me treftes i sorg og glede,
ga kvarandre et trøstens ord.
Det va godt å få kjenne varmen,
når motgangen vart for stor.

Når arbe va slutt for dagen
me besøkte kvarandre iblant.
Det hyggelig va å møtes.
Den rette tonen me fant.
Så va det å varme på kjelen,
for kaffe det måtte me ha.
Det va den gamle skikken
som alle va vant med da.

Skulle det gjørås en dugnad,
foreksempel tekkes et tak,
da møtte opp bygdas karer
for det va en enkel sak.
Da servertes fisk og rømme —
en tradisjonell gammel skikk,
og ikke teslutt å forglømme
en glad og oppmuntrende drikk.

Når pinsa ho sto for døra,
og snø'n på «Ustuvollen» svant
me låggå te pinstirøke
og slik som me ellers va vant.
Der dansa me hele natta,
me drakk og me snakka tull
helt til sola sto opp bak åsen
og spredte sitt mårråsgull.

Så lite skull te før i tia.
Det va glede og liv i et hjem.
E kjøpte et munnspeil på Røros,
og prisen va da kroner fem.
E strevde og bles som en tulling,
teslutt fikk e fram en låt.
Mor mi tok runda på golvet
og prøvde å danse attåt.

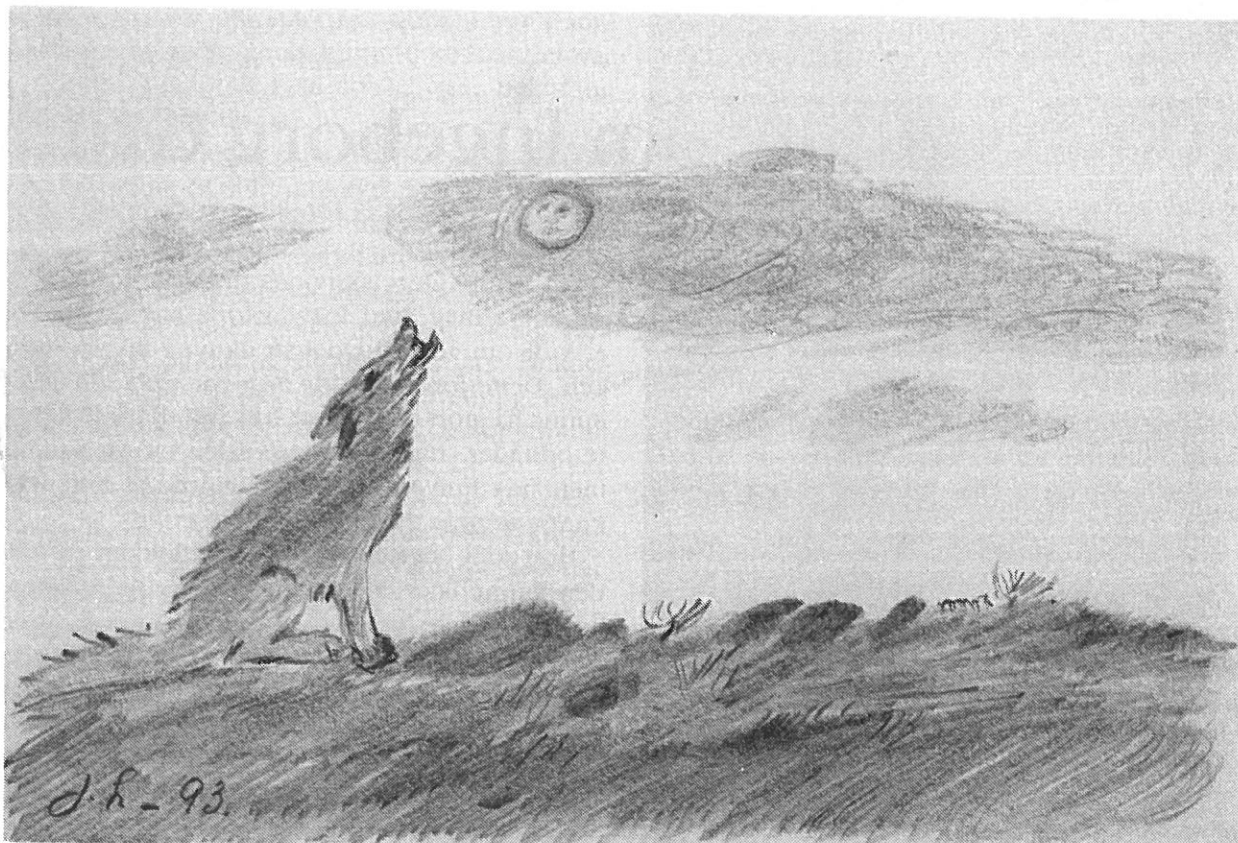
Slik levde me oppunder fjellet —
De va værhardt på vinters tid.
Når vegen forsvant og vart borte.
Så måtte me bruke ski.
Om natta når stormen raste,
da va det urolig å bo.
Det va da mest som et under
at huset om mårrån det sto.

Det va et pust frå fjellet —
tebakelagt svunnen tid.
Mange herlige stunda
i minnan de glir forbi.
Grannan døm vil e gi handa
og takke for hjelpsomhet.
Foruten døm ha det stranda,
de e nå som me alle vet.

Leiv Reitan

Tegning: Lennart Bentzen

De sterke smedene

Av Johannes Lyngstad

I «Ålen», av A. J. Reitan, står det om fire jultuler som kom gjennom Hessdalen og slo seg ned i Morken, Åsen og Tamlaget. Den fjerde reiste til Rennebu. Av yrke var de smeder og sannsynligvis også gårdbrukere, da de hadde en felles plog.

De drev utvinning av jern til smiingen sin på bortsiden av Hersja ved Gjersvolden. Smistedet hadde de først på Skigardskneppen, men den ble for svak, den sto bare og skalv, siden ble Storhammeren brukt, og der gikk det enda verre, den revnet, og slik fikk vi Svølgja.

Jutulene hadde, som før skrevet, en plog sammen. Etter bruk kastet den ene jutulen plogen over til den neste. I fra Tamlaget til Åsen og fra Åsen til Morken. Til slutt kom han i Rennebu og bar hele smistedet over fjellene og brukte det der.

Slik omtrent ble historien fortalt for lenge siden rundt åren i mørke vinterkvelder, i generasjon etter generasjon, og i tidenes løp ble det sikkert lagt noe til etter hvert, slik at den ble stadig frodigere.

Vi kan tenke oss disse folkene som satt rundt

varmen og fortalte. Ute var det kalde vinterkvelden. De hørte kanskje gråbeinen hyle mot fullmånen på Hammerkneppen og Finnsåhøgda, og i alle kroker i årestua lurte vonde vetter etter både mennesker og dyr. Da var det litt tryggere at de var mange samlet rundt varmen, og i lysskjæret kunne de mane fram de sterke forfedrene som etter hvert ble til jutuler.

Om jutulene hadde med seg koner, gygrer, hører en ingenting om, men om de hadde det, var nok heller ikke de noen sarte vesener. At nåtidens gårdbrukere har redskap i lag er ikke et moderne påfunn. Det ser ut som det har lange tradisjoner.

Men som blant mange andre sagn, kan det også her være en kjerne av sannhet. Kanskje kan det ha vært slik at fire karer av de som drev det kjente jernblåster ved Finnsåvollen i Hessdalen, bosatte seg på de nevnte steder.

I følge den gamle Ålbyggboka finnes det en del gamle gravhauger i Morken, og det skulle tyde på bosetting i førkristen tid. Den døde fikk med seg redskaper og våpen i graven. Dette er kjent fra en masse funn landet over, også her i Ålen.

Levde i feil tid!

100-årsminne om Ingeborg Grøtt

Av: Gudbrand Grøt

12. juli i år var det 100 år siden Ingeborg Grøtt i Haltdalen ble født. I den forbindelse hedrer jeg hennes minne med noen ord her i «Oppunder Fjellbandet».

Vi var ikke noe i slekt, — selv om etternavnet var det samme, og vi begge vokste opp på hver vår Grøts-gård. Hun hos «Simensøm» og jeg ved «Fastøm».

Men ved ettertanke er det kanskje ikke bare samme etternavn som er felles med en god nabo jeg spesielt minnes. Vi har flere felles interesser kommer det frem. Men det som skiller oss er tiden vi vokste opp i.

Jeg har vokst opp i ei tid som har muliggjort å utnytte interessene. Ingeborg vokste opp i ei tid hvor hun var utelukket fra å gjøre det. Fellestrekk-

kene jeg tenker på er blant annet: Skrivning, lokalhistorie, samfunnsengasjement.

Jeg kunne gjøre skrivinga til levebrød, har fått engasjere meg med lokalhistorie som hobby på et vidt område, fått deltatt aktivt i lokalpolitikken. Dette fordi tida for meg har vært slik at jeg kunne ha gjort det jeg har hatt lyst til på de nevnte områder. Ingeborgs interesser var de samme, men tida hun vokste opp i gjorde at hun ikke kunne utvikle disse sine interesser.

Hun som eneste jente i søskenflokket på gården kunne ikke få seg den utdanning hun ønsket, hun skulle hjelpe til i huset hjemme. En jobb som journalist for henne var da utelukket. Tiden for engasjement innen lokalhistorie og innen politikken for henne som hjemmeværende jente på gården var vel også så godt som umulig. Ingeborg ville så gjerne gå skole, og eneste målet i

Så her bodde det folk som tilba både Tor og Odin og andre guder, guder som sto for veiding og fruktbarhet. Antagelig var disse folkene noen tøffe typer, overgrodd med skjegg og hår, der de bar fram offer for å blidgjøre gudene i håp om en god jakt og et grøderikt år.

En kan vel ellers anta at den gamle norrøne trua ikke ble borte på et blunk oppover dalene her i Trøndelag omkring siste tusenårsskifte. Som en kuriositet kan en lese et presten Mikkel Jonsen så sent som i året 1580 var oppe i Aunegrenda og brente «avgudsbilder». Om det da er tenkt på helgenbilder fra den katolske tida, eller om det var noen ramsalte hedninger igjen, det er ikke godt å vite. Kanskje var det noen som «helgarderte» når det gjaldt hva de skulle tru på. Det er da ikke så lenge siden også vi satte ut grøt til nissen om julekvelden, den tidligere tuftkall eller tomtegubbe, sjøl om nevnte herre sikkert hørte gammeltida til.

Så var det Storhammeren som revnet på grunn av jutulenes smedarbeid. Men en gammel mann her fra grenda hadde en annen forklaring på dette. Han snakket ofte om en naturkatastrofe som skulle skjedd en gang for lenge siden, en flom som sopte med seg folk og fe og gårder nedover Gauldalen. Om han talte om det store raset fra

Kvasshylla i året 1345, som demte opp Gaula og som elva siden brøt ut, det vet jeg ikke. Katastrofen skulle det stå om i gamle opptegnelser, sa han. Kanskje var det de gamle Islandske Skålholtannaler. Det sto «at slik katastrofe hadde ikke hendt siden utbruddet ved Eidesjøen». Undres på om det her er skrevet om en tenkt flom etter et utbrudd av en bresjø etter istiden, eller noe som har hendt siden en gang. Dette burde være en oppgave for den rette person hvis det ikke allerede er funnet en løsning på det. At det har vært en sjø fra Eidet og oppover dalen er vel ikke helt utenkelig.

Eller var det jutulers verk allikevel? Slike blir veldig gamle, er det sagt. Bor de fremdeles i bergene mot Hersja eller i Storhammeren? Når vi ferdes i skog og mark, i Råvollmarka, Åsmarka og andre steder, bør vi se nøye etter. Og er det ingen jutul å se, kan det være spor av mye anna, som gamle boplasser, dyregraver, miletomter eller tjære og trekullbrenning og kanskje også etter jernutvinning.

Iblant kan vi oppleve det som en åpen historiebok når vi kommer over tegn etter menneske som har levd og virket før oss, kunsten er bare å tyde «bokstavene». Noen ganger lykkes det.

så måte å tenke på etter folkeskolen var framhaldsskolen. Men det fikk hun ikke, for det var bortkastet tid for ei som skulle være heime og hjelpe til på gården.

Men, uten at jeg vet hvordan det gikk til, lyktes det henne til slutt allikevel å få klarsignal til framhaldsskolen. Det var hun svært glad for, og mintes det skoleåret med takknemlighet. Men dermed var det stopp for eventuelle videre ønsker om utdanning, — selv om evnene og vilje aldri så mye strakk til for atskillig mere. Hennes plass ble heime på gården med livsoppgaven å stelle for «karhopen», tre brødre og for mor si, Ane Elisabet, som levde til 1936. De to eldste brødrene utvandret til Amerika. Av de hjemmeverende døde Halstein i 1948 etter mye sykdom. Han er den første som ble gravlagt på den nye kirkegården ved kirka.

Faren, Simen, døde i 1914 etter ulykke i skogen. Martin flyttet senere for seg selv på eget bruk. Ingeborg og bror Per levde da sammen hele tiden på heimgården. Foreldrene var forøvrig det siste brudeparet som ble viet i gammelkirka i Haltdalen.

Noe fikk da Ingeborg engasjert seg i lokalsamfunnet. Hun var aktivt med i mål- og ungdomslaget, var med i oppføring av skuespill og også med i sangkor. Hun var formann i Haltdalen Sanitetsforening 1939-42, og aktivt med lenge i kvinneforeninga, arbeidslag under Saniteten.

Hun ble også «korrespondent» i Haltdalen for Decora Posten, den norskspråklige avisa i Amerika. Her hadde hun brev fra Haltdalen med smånytt fra bygda. Dette medarbeiderskapet var hun stolt over og viste gjerne frem, når noen kom på besøk, det som stod på trykk. Hun fikk trolig avisa for denne skrivinga. Og i gammelstua hos Simensøm gikk bord mellom tømmeråsene i taket, og her husker jeg at det lå store bunker med gulnede eksemplarer av Decora Posten og Ved Arnen. Noen dikt og prologer skev hun også. Hun hadde lett for å ordlegge seg på papiret og hadde ei pen håndskrift. En god del brev skrev hun. Hun var ikke benyttet i kommunalt styre og stell, det var ikke vanlig for kvinnfolk det.

Ingeborg var et stillferdig og godt menneske. Aldri hadde hun noe vondt å si om andre. Når det var snakk om at noen hadde gjort ett eller annet, var som regel Ingeborgs kommentar: — «Å, døm mente det nå fill itt slik da.»

Hun var gjestfri og satte pris på besøk og ville gjerne prate med folk. Serveringa var akkurat tilmålt, det som var framsatt til kaffen var det som

Ungdomsbilde av Ingeborg Grøtt.

ble tilbudt, — og det skulle en da ha, hverken mer eller mindre. Spesialiteten hennes i mine barneøyne ihvertfall var «Beret Hauga-kjeks». Det var fast innslag. Det var store posne gyllen-brune kjeks med tagger omkring og med sukker på.

Hun var svært opptatt av det som skjedde og dagsnytt i radio var en hellig stund for henne, det måtte hun ha med seg.

Hun satte stor pris på slekta og det var alltid spesielt for henne å komme på «Moen», hemrommet til mor hennes, og likeså på «Øvinmoen» var det ekstra gildt å komme.

Hun syntes ikke det skulle ordnes noe mye ekstra om det skulle være gjester. Og i kvinneforeninga satte hun fram et forslag når det gjaldt retningslinjer for bevertningen her. I protokollen står å lese:

«Bevertingen skal heretter kun bestå av to sorter smørogbrød, og to sorter småbrød. Og det som er over dette er av det vonde. Hvert medlem har med sig kopp og asjett. Hvis noen av med-

lemmene bryter denne lov og serverer flere sorter enn bestemt, skal medlemmene ilegges en bot på kr. 5,- som skal gå til foreningens kasse. Hvis en sådan dårlig person unnsår sig å betale med Kongens mynt, skal straffen omgjøres til legemlig tort og svie, alt etter forseelsens art og størrelse. Dog må det ikke bli tildelt mere enn fem slag av mester Erik på delikventens bare bak. Dette skal tjene dem selv til velfortjent straff og andre og likesindede til skrekk og advarsel.

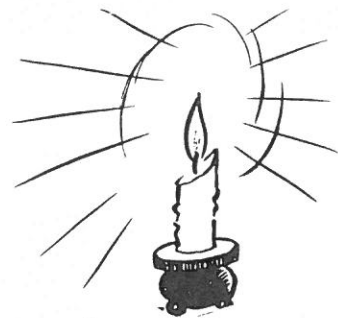
Ovenstående lov blev opplest og vedtatt på kvinneforeningsmøte 12/3-47. Og skal oppleses på hvert årsmøte heretter til ihukommelse for svake og ubedrige sjele.»

Ingeborg var glad i dyra, og høydepunktet for henne var når det sommers tid bar til seters. Og der trivdes hun godt, enten det var på vårsetra «Lisbetsetra» eller høstseteren «Hardkroken», begge i Aunegrenda. Gården hadde også seter på «Råen», men her slutta de setringa i 20-åra.

Ingeborg likte gjerne å lese, og Johan Bojer var hennes yndlingsforfatter. Hun var svært flink til å fortelle selv også, og hun fikk de unge til å lytte. Hun var glad i unger, noe ikke minst vi i nabogården fikk nyde godt av. Julegaven var votter og lugger som hun strikket, votter ei jul, lugger den neste, annethvert år. Og i begynnelsen av desember kom hun da til mor og lurte på hva det var vi fikk forrige jul.

To historier til slutt om oss naboguttene hos Ingeborg. Jeg hadde en dag vært så uheldig å rive ned barometeret i vinduet i stua. Ingeborg forberedte meg på at broren Per som hun bodde sammen med, nok ville bli sint når han kom heim og fikk se det. Men jeg ville avvente situasjonen til han kom, og da jeg hørte ham i gangen tok jeg plass bak Ingeborgs bak. Hun fortalte Per hva som hadde hendt, og straks før han fikk sagt noe stakk en lyslugg fram bak Ingeborg og jeg sa: «Du Per Grøtt e fill grøm». Dermed var hele situasjonen avverget, og vennskapet ble opprettholdt. Det hører også med til historien at jeg fikk kjøpt dette barometeret til Per på auksjonen etter dem, og har det som et minne. Ingeborg skulle en gang passe på bror min når det var slakting heime. Og han skulle holdes inne så han ikke skulle se på. Men Gunnar ga seg ikke, han ville ut. Til slutt så ikke Ingeborg noen annen råd enn å lokke med sukkerskåla for å holde ham innendørs.

Dette tilbudet avviste Gunnar med: «Sukker e fali for tennene det!». Den vel eneste utflukten fra heimbygda Ingeborg hadde var en Oslo-tur, da broren Hans reiste tilbake til Amerika etter

Livets vei

Lang er livets vei å vandre
fra din spede barndoms tid.
Livets lyst, trass motgang
og glede fyller vårt hjerte
krysser hver tanke i gjerning
og ord. I hverdagens fremtidige
vandring her på vår jord.

Livets lys, sprer livets glede
der kan ingen makt få råde.
Minnenes, minnes der intet kan glemmes.
Tidens gang vil gi oss sitt svar.

Den vei du følger på livets bane
der lyset fanger ditt hjerte kjær.
Ømhet, livsmot følger inn
i tidens romtiske tankegang.

Din lyst kan være så mangt
i livet. Skuer alltid mot fremtidens uvisse
mål for øye
og lever sig inn i kampen i
vårt ærverdige livsløp.
Man lengter sig etter
fred og ro i sin alderdoms tid.

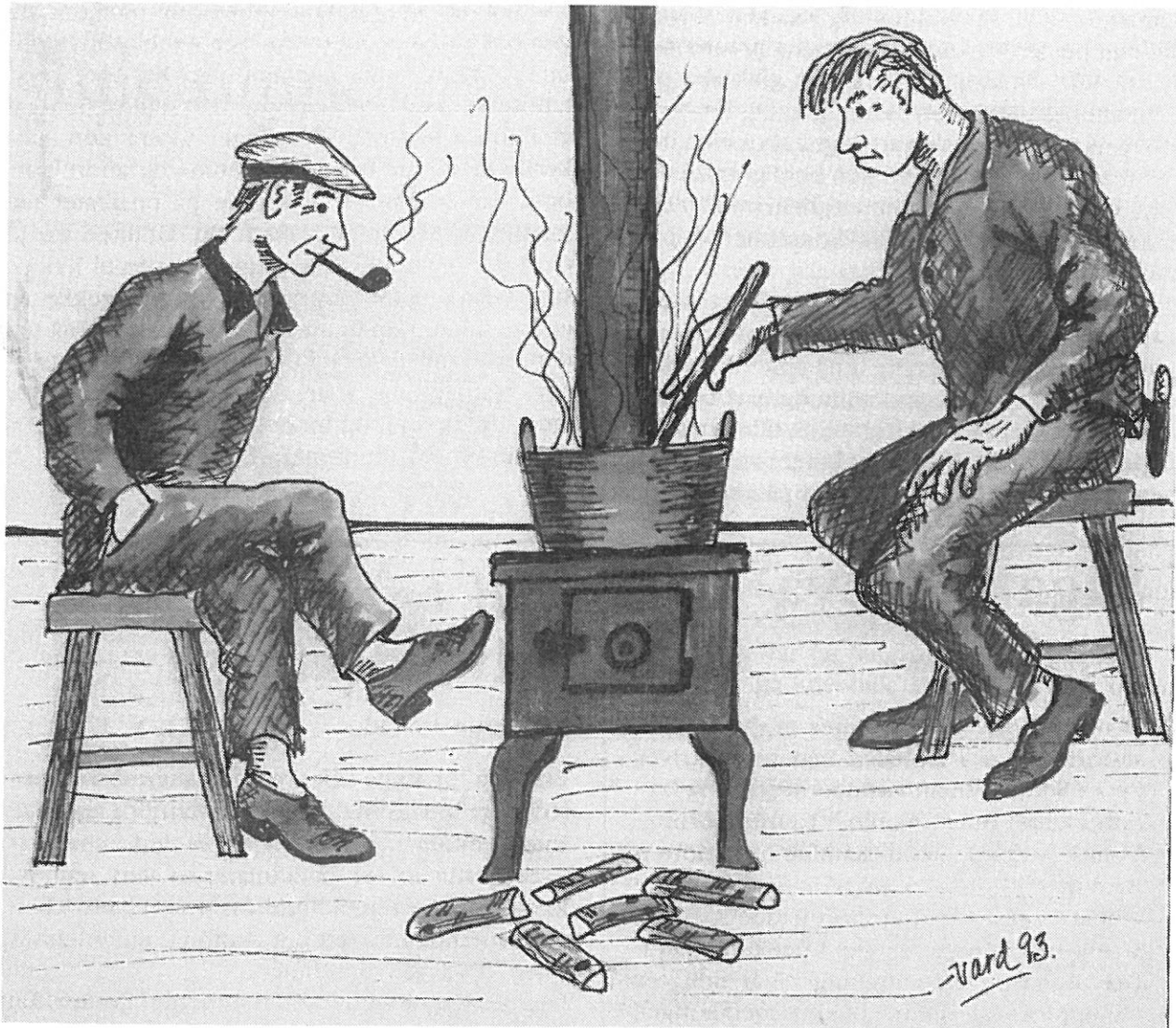
Ole Eidebakk

besøk heime. Og det var en stor opplevelse for Ingeborg som hun ofte snakket om.

Ingeborg var rett fram og var seg selv. Hun var fornøyd med det hun hadde, og satte ikke store krav til seg selv eller andre. Men med de evner Ingeborg hadde ser jeg i dag ingen begrensninger for hvor «langt» hun egentlig kunne nådd.

Slik sett vokste hun da kanskje opp i feil tid? Ingeborg Grøtt var altså født 12. juli 1893 og døde 26.9.1967.

Gudbrand Grøt

Liv og røre på brakka

Av Halvard Bakås

Gruvelivet kunne være både hardt og usunt, men de som arbeidet i gruvene klaget ikke. Tvert imot, man likte seg der selv om det var et slit og dårlig fortjeneste, så var humøret og gleden tilstede. Her var det karer i alle aldre og fra alle bygdene rundt gruvene.

Mye fant og spissburstrek hørte liksom dagligdags til. Det var liv og røre hele tiden og et enestående kameratskap. Ja, eldre folk som i sitt liv både har arbeidet på gruvene og senere i moderne tunneldrift med stor lønn, sier at ingenting var som på gruvene, når man reiste heim i helgene, så gledet man seg til å komme på gruva igjen, skjønt lønna var lita og slitet stort.

Under siste krigen var Rødalen gruve i drift, og her arbeidet det folk fra hele distriktet. Det bodde opptil fire mann på hvert rom og de stelte maten sin sjøl. Det var rasjonering på all mat den gang, men gruvearbeiderne fikk en del ekstrarasjoner på grunn av tungt kroppsarbeid. Om kvelden kokte man som regel vassgraut. Så var det en kveld at noen karer samlet seg på et rom der en av karene holdt på å koke graut. Like ved ovnen sto det ei bønne med vann, og ved siden av denne satte den ene karen seg. Da vannet i gryta kokte opp, gikk grautkokeren bort i skapet og hentet ei sleiv med mel. Da nyttet karen ved vannbønna anledningen til å helle noe vann i gryta. Grautkokeren fylte melet i gryta, men det ble for lite så han var nødt til å ta en ny tur etter mel

i skapet. Det samme gjentok seg, mer vann ble lurt ned i gryta, og den stakkars grautkokeren måtte atter hente mer mel. Slik gikk det på så lenge at den store gryta ble full. Og da ble det latter, så nå skjønnte den arme grautkokeren hvorfor det ble så mye graut. Men heldigvis, det som ikke ble spist opp av grauten den kvelden, den ble spist opp siden som kaldgraut med oppkokt melk på.

Grautkokeren tenkte som så at ingen skal dø i synden, og han pønsket ut en «hevnaaksjon» til synderen. En kveld senere utpå vinteren gikk han inn på rommet til «synderen» og satt og pratet helt til denne skulle koke graut. Synderen var nok oppmerksom på at grautkokeren var ute etter hevn, og passet både vel og bra på alt han fore-

tok seg. De satt på hver sin side av ovnen mens grauten skulle kokes. Og i et øyeblikks uoppmerksomhet tømte «hevneren» ei hel eske krystallosetter ned i grautgryta. (Krystallosetter var et kunstig søtstoff 500 ganger søtere enn sukker). Og nå var både «hevneren» og andre som også var kommet inn, spente på resultatet når mannen skulle spise grauten sin. Grauten var jo nærmest uspiselig, men mannen satte til livs en stor tallerken av grauten uten å foretrekke en eneste miné. Men det holdt sikkert hardt. Slik var det moro og spetakkel og revestreker. Diskusjoner, historier og latter. Kanskje deres fritid var langt mer triviell og innholdsrik enn våre dagers gjesping foran fjernsynsapparatet.

Saga i Drøya

Av Per H. Kulbotten

Den 6. oktober 1675 holdtes en «besiktigelsesforretning» i Holtålen ved sorenskriver Peder Sett, lensmann Anders Megård og lagrettemenn Ifuer Ramlo, Laurits Grøtte, Svend Megård, Joen Ramloe og Morten Hexem.

Sogneprest Jens Bernhoft hadde søkt om å få gjenoppbygge en sag i bekken Drøya. Det ble opplyst at omkring 27 år tidligere var oppført sag i denne bekken med kongelig tillatelse til bøndenes husbehov. Denne sag var råtnet ned, og nå ville presten oppføre en ny til eget bruk. Andre interesserte var varslet om forretningene. Fra bergmester Henning Irgens på Røros forelå en skrivelse med følgende innhold:

«Sålenge hr. Jens Bernhoft alene til sit eget husbehov vil lade bygge en lide saug udi Drøya formener jeg dette verket til liden skade kunde være, så at hr. Jens ingen circumferents dertil behøve, hvilket ellers Tamlaugs hytte och den nu opfundne skurf ved Killingdal skulle præjudicere Røros verk 2 den oktober 1674.»

Henning Irgens

Grunden hvorpå sagen aktedes oppført tilhører Anders Megård, og denne hadde gitt sitt samtykke til oppførelse. Andragendet ble innvilget.

Tid for en ny selvransakelse

Av Martin Åsvold

En gang for lenge siden var vi mennesker annerledes, vi kunne snakke med hverandre og ha tid for hverandre.

Skreddartimen før parafinlampen vart tent om kvelden var en god stund for sosialt samvær. Hjemme hos oss vart det drøftet dagens små og store hendinger den timen.

Gjerne sammen med våre naboer, et godt forum for å styrke felleskapet i grenda vår. Livsformen var en annen dengang og ikke som nå, vi levde mer i pakt med naturen og det gode allvise forsyn.

Dengang smakte en brødskive med sirap og på toppen litt gammelost bare herlig. Ikke som nå da det kan være åtte sorter på bordet og enda vet en ikke hva en skal ha på neste skive.

Eller når det vart en appelsinkasse tilovers til jul som vi unger pyntet med julepapir.

Dette var et fint nattbord med to rom som vi kunne legge julegaver i, både myke og hårde pakker. Ja, tenk vi reiste ikke og handlet til jul før juleaftens formiddag og enda rakk vi alt sammen. Vi brukte hesten på den turen og vi unger hadde mest interesse av spannet med sirap som vi skulle fylle. Vi unger syntes det tok uendelig lang tid å fylle det av den store tønne på lageret. Spannet var på fire liter og det hadde før vært brukt til oppbevaring av norsk fetsild. Nesten all julepynt laget vi selv, da fikk vi utfold-

Juleminne

Av Per H. Kulbotten

Årstallet minnes jeg ikke sikkert, men antagelig var det i 1932. Heime hadde vi feiret julen på tradisjonelt vis, med gaver og god mat. Julegavene var nok ikke så store, men jeg hadde fått ny topplue som mor hadde betti (strikket). Julekvelden hadde vi som alltid kokt kjøtt, flesk, pølse og rull kokt i mjølk med gryn oppi. Dette har vært julemiddagen heime så lenge jeg minnes. Mange ganger har det vært smått, men til jul måtte det være «færrkål».

Etter maten og gavene gikk vi rundt juletreet nedi stua.

Vi bodde tre familier i ett hus, og vi som var fire i familien bodde på «lofta». Julaften var vi som sagt samlet i stua nede, og der var da alle i huset med på gangen om treet.

Jeg minnes ikke hvor mange vi var, men vi gikk i tre ringer omkring treet. Det var nok ikke behov for disse tre ringene, men vi var såpass mange at vi kunne gå i tre ringer.

1. juledag var en lang dag for oss barna, for ingen måtte gå julebukk. Dvs. at en ikke skulle

våre evner og tanker.

Og ikke som nå da alle skal ledes hit og dit og aktiviseres hele vegen fra ungan er små og utover i tenåra.

Andaktsstunda for oss var når vi sto ute på trappa alle sammen og hørte kirkeklokkene ringe julen inn.

Hvor lykkelig vi var når vi gikk til sengs sent juleaften og trakk skinnfellen over oss. Vi var lykkelige fordi vi visste ikke om noe annet, og den enslige appelsinen på nattbordet måtte vi spare til juledags morgen. Det var ikke penger og status-symboler som var eksponenter for menneskelig lykke dengang.

Vi som lever i dag har muligens andre mål på livs-verdiene eller er vi bitt av en ny basille. Eller er vi virkelig så redd for å være oss sjøl, at vi for lengst helt ukritisk har akseptert denne nye livsstil. Teller det å være som alle andre eller helst noe gjevere mer enn det å være seg selv. Det er bare du og jeg som kan svare på dette — om vi tør være ærlige mot oss selv.

Har vi ikke mistet noe underveis i dette jaget som vi aldri får tilbake. Har vi sporet litt av og mistet den ro og harmoni som preget hjem og familien før i tiden. En slags livets sikkerhetsventil som før sto som nødvendig og umistelig. Er vi ikke låst fast inne i oss selv — redusert til iskalde kyniske pengeautomater. Det var etter den siste ju-

leaften at jeg måtte stoppe opp og tenke meg om. Skulle det være slik det som jeg såg rundt meg den kvelden eller er det bare en kveld i året vi prøver å være medmenneske for hverandre. Den kvelden som vi vasser i snøslapset til kirkegården for å tenne lys og minnes de av våre som har gått bort. En vakker skikk, javel, men betyr det noe eller er det mest tradisjon.

Mange går også til kirken denne kvelden og lar seg overrisle av prest og barnekor. Betyr det noe for oss eller er også dette et ledd i det store selvbedrag som vi omgir oss med.

Denne ene kvelden strever vi for å være medmenneske for hverandre en kort stund med gledelig jul og knyttrende julepapir. Menneskelig varme, hengivenhet og glede for hverandre kan ikke kjøpes og vi griper i fortvilet desperasjon etter TV-knappen. Synker ned i godstolen og hyller oss i utilnærmelig TV-taushet. For det å skape glede rundt seg krever litt overkudd og åndelig balanse og ikke minst at vi løser litt på det ispanser av selvopptatt verdighet vi hyller oss inn i. Dette som betyr så mye, men som de fleste av oss mangler, må komme innenfra i oss selv.

La oss sammen prøve det i den hverdagen vi står foran.

God jul alle sammen.

gå noen steds, men være inne, eller i hvert fall heime. Jeg minnes at det var kaldt, og at jeg derfor fikk lov å gå ut for å prøve den nye topplua mi.

2. juledagen var det visst enda kaldere, for da jeg gikk til nabogården for å syne frem lua, måtte jeg skryte av at hvis jeg ikke hadde hatt den ville jeg ha forfrøst meg.

3. juledag sa far at det var så kaldt at jeg ikke fikk ut i det hele tatt. Kanskje var det slik.

Om kvelden satt vi i kjøkkenet nedenunder. Med ett hørte vi det tuslet i gangen utenfor. Det var ikke vanlig å banke på for å melde ankomst, men denne julegjesten knakket tre slag på døra. Alle så mot døra, og faster sa «kom inn». Inn kom en høgrest svartmusket kar. Han hadde stav i ene hånden, og med den andre strøk han en stor svart hatt av hodet. «Go afton i hemmet» hilste han.

Jeg var ikke så gamle karen, men jeg hørte at han brøt på svensk og så at han måtte være tater.

«Nei, jammen trur e itte at det er 'n Kal som e ute i kalden.»

Det var faster som kjente igjen Karl Pettersen, eller «Slinkekal» som han hadde til utnavn.

Karl undret på «hur mår mor lilla och hennes familj».

Jeg syntes det var rart å kalle faster for «mor lilla», for hun var sikkert mye over hundre kilo.

Etter en del prat frem og tilbake om vær og vind, spurte Karl om han fikk lov å ligge på låven i høyet.

Karl skal få ligge, men ikke i høyet, mente faster, for nå i denne kulden kom han til å fryse i hjel, og det måtte ikke skje nå i jula.

Karl som hadde vært på disse trakter før, var godt kjent med forholdene.

Lite eller ingen inntekt, og med mange barn i oppvekst, og forholdsvis lite plass var det ikke så greit å ta inn overnatting for en tater. Men om husrommet var lite, var hjerterommet desto større. Faster sa at Karl skulle få ligge i slabenken på kjøkkenet. Karl var ærlig og mente at «jag kan inte ligge i hus der det er folk, før jag er full utav lus».

Dette bød på problem, for å få lus i huset var ikke ønskelig, men å kaste Karl ut i kulden nå i romjula, det var helt utenkelig.

Faster spurte om han hadde mye klær med seg, men han sa at han kun hadde det han stod og gikk i. Det som var i strisekken som han la igjen ute, var blikkutstyr og jerntråd og noe redskap. En del flesk og noe brød var det også i sekken.

Det ble ingen akkederer om liggeplassen til Karl, for inn på kjøkkenet kom det klækoker og en avskjæring.

Etter at vatnet i klækokeren var hatt opp i avskjæringen, fikk Karl beskjed om å kle av seg alt han hadde på seg og komme seg opp i vatnet. Nytt vatn ble hatt i kokeren og nå fosskokte de både lusa og klærne til Karl.

Faster skrubbet hele «fussen» med grønnsåpe, og det ble mye leven og spetakkel utover kvelden.

Karl fikk lånt rene klær til å ha på inntil hans egne ble tørket.

Sent på kvelden ble det båret inn på kjøkkenet halm og lagt i en slabenk der Karl skulle ligge.

Jo, han lå der denne natta, men han ble også liggende neste natt.

Da var det blitt gammeldag, og Karl kunne ta frem blikkenslagerutstyret sitt og lodde sammen bølter og spann til salgs.

Jeg minnes at han ble der i lang tid, kanskje to-tre måneder. Karl hadde spark og fór bygda rundt på salg.

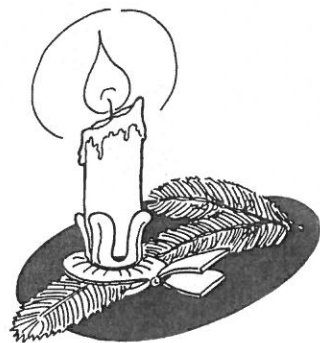
Det hendte han var borte flere netter, men så kom han tilbake.

Karl var nok flink i sitt arbeid, og jeg minnes at jeg fikk «tankering» som han gjorde til meg. Den gjorde han av visptråden sin, og bestod av flere ringer som når en hadde lært det kunne festes sammen, men det var meget vanskelig.

Utpå våren ble det slutt på sparkføret og Karl fikk nok mere uro i kroppen, for en dag bød han far å kjøpe sparken sin.

Dette var såvidt jeg vet en av de aller første «Rapp»-sparkene i bygda, og far betalte 5 kroner for den.

Nå er den oppråtnet og meiene er utstrakt og lagt til kjøll under en båt, men minnene om en varmhjertet kvinne, en godslig tater, og vår første spark har jeg i behold.

Bryllupsskikker og kjøgemesterens gjøremål

Av Per Åsvold

Når to personer var kommet så langt at de skulle gifte seg, ble det sagt at de måtte ha «preste-handa på seg» før de kunne flytte sammen. Når datoen for bryllupet var bestemt, var det bare å få tak i kjøgemester, og det måtte være en som «hadde lag» med slike selskap.

Kjøgemesteren fikk en liste over de som skulle være gjester i bryllupet, og han skulle be disse en uke før vielsen fant sted. Som niste den dagen alle skulle bes, fikk kjøgemesteren en flaske eller to med hjemmelaget. Det kunne bli en lang dag. Hvis det var mange gjester å be, ble også søndagen tatt i bruk, for han skulle jo prate med gjestene, og «nistepakken» måtte brukes opp.

Kvelden før bryllupsdagen var det bedningskveld. Naboer og andre kom med store smør- og gøbbformer, lefser, honning- eller sirupskake som på flatsiden var smurt med et tommetykt lag med smør.

På bryllupsdagen var det kjøgemesteren som ønsket gjestene velkomne, og han ba dem gå inn og få mat før de drog til kirken. Kjøgemesteren skulle hjelpe ho som var kokk og skulle også stelle med maten. Før i tiden laget kokka maten i eldhuset — et hus som stod litt fra de andre på gården.

Bryllupsfolkene brukte hesteskysst til kirken og hjem. Når brudevielsen var over, og de skulle ta på hjemveg, var det en del ungdommer som red på hester i forvegen til bryllupsgården. Der fikk de seg en «støyt» av noe sterkt før de for- tet seg tilbake i møte med brudefølget. Dette kunne gjenta seg en gang til, men tredje gangen red de fra følget og bort til bryllupsgården.

Disse rytterne ble etter hvert riktig godt «smurt» innabords. De hadde vanskeligheter med å komme opp på hesteryggen og holde seg der. I 1912 hadde bygda en prest som var riktig streng og ikke likte alkohol, og han så det med rytterne. Da var det en som sa til ham at det der var skikken og bruksmåten. Presten svarte at «ja, er det skikken, så får det gå, men det er en fæl skikk.»

Når så brudefølget kom att fra kirken, stod middagsbordet ferdig dekket. Kjøgemesteren sammen med matmødrene hadde båret inn maten fra eldhuset og gjort alt i stand. Spillemennene stod oppstilt og spilte brurmarsjen. Kjøgemesteren bød gjestene til bords. Først var det brur og brudgom, så slekt og venner. Når alle hadde satt seg, leste kjøgemesteren bordbønn, — gjerne slik:

Bak høgdom går det svarte søi og kvite lam, og no må dokk legg dok på å bite ti når det står framfor dåkk, amen.»

Om lørdagskvelden var det brurdans, og alle skulle danse en kort lek med brura og tømme en ponskopp. Det kunne bli «sekt åt brura», så ho leide hjelp av andre. Det var også skikken. Hensikten med brurdansen var å få inn penger til spillemennene. Likedan var det med stabbdansen som ble arrangert annendagskvelden.

Hoggstabben vart båret inn og satt midt på golvet. Første par på stabben var brura og kjøgemesteren med hver sin ponskopp som de skulle drikke ut og deretter ta en kort dans. Så var det neste par ut — brudgommen og kokka. De som «sto for dette», hadde øynene med seg. Lurte de på om det var to som hadde et godt øye til hverandre, måtte de fram og opp på stabben, og etter hvert måtte alle sammen til slutt. Stemningen var høy, for alle måtte tømme ponskoppen og legge en skjerv i hatten til spillemennene.

Utpå natta annendagen var det noen ungdommer som såg sitt snitt til å ta smør, kanskje med hjelp av matmora, og så bar det bort i eldhuset for å koke smørgrøt i ei stor gryte. Når den var ferdig, ble gryta båret inn og satt midt på golvet. Alle skulle kjenne smørgrøten — kanskje kom det mere grøt utpå enn det som havnet i magen.

Et bryllup kunne vare både to og tre dager, så kjøgemesteren hadde nok å gjøre. For hjelpen fikk han for det meste tøyemne for å sy ei skjorte og kanskje et par hjemmestrikkede «høssu».

Lunden bedehus

Av Leiv Hov

Skal tru om det fins bilde av dette huset som stod i så mange år i Løbørslunden. Det var satt opp av Ole T. Gjære, Erik Saksvoll og Ole K. Jensås i 1894. Huset var lyseblått og spinkelt i alle måter med ein bra stor møtesal og eit par små rom ved sida. Det låg nesten ved vegkanten og sentralt til på Hovsletta ikkje langt frå Kooperativet og privathandlarar. Kaldt var det å bu her vinterdagar når nordvesten pep kring nover og vegger, ja, sjøl om det vart «molbrent» som det heter på ålbyggmålet, så omnane vart raude, var det ikkje så godt å holde ølen.

Det var halvlange benker i møtesalen, og som oftest var det god plass for ein trufast flokk i alle aldrar. På nederste benkerad var det vanleg at nokre ryssonga hadde benka seg til andakten. Her var omnen, og her var døra. Det var liksom tryggare å ha døra like ved, særlig dersom ein var plaga med å vere lattermild. Kanskje kom gutongane hit for å lære retorikk, for å få talegaver. Noko tyder på det også, for det var øvingar mellom dei i Løbørsløa no og da. Løa låg berre 50 meter unna. Men dei var så unge at dei ikkje hadde hørt eller lesi om Demostenes eller Perikles.

Han som merka seg ut som ein høvding, ein grand old man, i møtesalen, var nok Ole Klausen Jensås, Klausen som han vart kalla i daglegtale, han som utan trening marsjerte Aalen - Røros fram og attende, sju mil på dagen. Ein arbeidsmann var han. Enno står Klausgruva, eit spinkelt lite bordhus i Skarvbekklia i Syosen, der han dreiv et skjerp for snart hundre år sidan. Klausen var ein traust gubbe, respektert for si fine framferd. Han var konservativ og ortodoks i trua si. Da vakenatt ved nyårsleite kom på tale, ville han ikkje vere med på det. Når han tok ordet, var det med ei viss tyngde. Kanskje var han som litt av den milde, tolerante Gamaliel i Apostelgjeringane.

Hit til huset kom predikantar, emissærar som dei også blir kalla, av og til, men særleg utpå høsten. Vonde tunger ville ha det til at dei kom i slaktetida, men årsaken til at dei kom da, var at det ofte var landsens folk som hadde lagt bak seg både våronn, slåtton og høstonn og no var meir fri. Nei, vi må vel rekne med at det var

edle motiv som var drivkrafta.

I dette bedehuset budde Petra Sollie og sonen hennar Hjalmar i fleire år. Ho dreiv med handarbeid, sydde for folk. Det var så visst ikkje så greit å eksistere for dei to. Så takksam dei var da ein gut julaftan kom med ei pølse til dei! Petra og Hjalmar reiste seinare til Trondheim. Hjalmar fór deretter til Bibelskulen i Stavanger.

Åra gjekk, og predikantane kom og reiste, og det er ingen gjevi å sitere noko av alt som er sagt i så mange år. Ein emissær sa det slik ein gong: «Ein lege sa at han hadde operert mange, men han hadde aldri funni ei sjel.» — «Men han hadde vel aldri funni ein mennesketanke heller», føyde predikanten til.

Det var litt av ein milepel i bedehuset si historie da Hjalmar etter fleire års fråver kom til heimbygda igjen. Og han kom dit han nesten fraus og svalt samman med mor si. Det var noko askeladdisk over det heile. Det var stille og stor spenning i Lunden bedehus da han entra talarstolen der han ga uttrykk for at det var både fantastisk og eventyrleg at det skjedde slik. Det var ein triumf. No formeleg sjarmerte han forsamlinga kveld etter kveld med si milde forkynning. Han sette Paulus høgt. Kven kjem ikkje i hug songen «O gjør min sjel hvit som nyfallen sne». Barnomsvenene beundra han. Få kunne synge som han, få kunne tale i slike elegante vendingar.

Enno i dag er det folk som kan sitere lange setningar i bibelpoetisk stil slik da Hjalmar snakka om fergemannen som skulle lose over Jordans flod til det lovte land, Kanaan.

Det er ikkje så lett å bli akseptert i denne verda sjøl om ein har gode formål, men det er heldigvis stort sett plass for alle på vår klode, ser det ut til, og vi må tru at dei mange som har arbeidd i bedehuset i Løbørslunden har ment det vel, og da har ingen rett til å lasta dei. Det er nok å gjere i Guds hage, for vondskapen er stor der det fæle hatet gror. Men det er vanskeleg for oss å likne han som ikkje slo igjen når andre slo —.

P.S. Det har dessverre ikke lyktes oss å skaffe til veie noe fotografi av Lunden bedehus. Hvis noen har et slikt bilde, tar vi det gjerne inn i et senere nummer.

Red.

Morten Eidet til minne

Av Anders Grønli.

Tirsdag 18. mai døde Morten Eidet, og onsdag 26. mai tok slekt og venner — bygdefolk og tilreisende — det siste farvel med ham i en fullsatt Ålen kirke.

Morten Eidet ble bare 56 år gammel. Et rikt liv i skolens og samfunnets tjeneste er endt. Viktige oppgaver gikk han i spissen for og fikk løst, men også han følte han fremdeles hadde mye ugjort. Han var fortsatt i aktiv tjeneste, opptatt og engasjert i det fornyings- og utviklingsarbeid han hele tida var med å lede og prege, da den snikende sykdommen ett år tidligere tvang ham til å trekke seg tilbake.

Morten vokste opp i en stor søskenflokk på den tradisjonsrike Hyttskrivergården ved Eidet. Som på de fleste gårdene den tida var husstanden stor. De unge fikk tidlig lære å vise respekt for medmennesker, og det var en selvfølge at alle delte arbeidsbyrdene. I fritida var Morten en av de ivrigste utøverne i det lokale ungdoms- og idrettsmiljøet. Malmplassen like utenfor stuedøra var ettertraktet tumleplass og møtested. Han viste gode anlegg både som ski- og skøytefører, men fra ungdomsåra husker vi ham best som ruvende midtbanespiller og strateg på fotballaget. Der var innsatsen på topp og hele banen arbeidsfelt så lenge kampen varte.

Erfaringer fra heim og lokalmiljø ble retningsgivende for holdninger og senere livsførsel. I

hele sitt yrkesaktive liv var Morten Eidet et kampmenneske og arbeidsjern av de sjeldne. Han satte seg grundig inn i sakene og utførte sine oppgaver målbevisst og samvittighetsfullt. Morten trodde på det han arbeidet med og gikk inn for. Slik ble han naturlig en pådriver, inspirator og veileder for sine medarbeidere.

Sin lengste og mest betydningsfulle arbeidsperiode hadde Morten Eidet her i Ålen. Da han kom tilbake og bosatte seg her med sin familie i 1968, var bygda inne i en viktig samlings- og utviklingsprosess. Skolene var nettopp sentralisert, den 9-årige skolen i startgropa, og kommunesammenlåing var nær forestående. I videreføringa og utviklinga av det arbeid som var påbegynt kom Morten til å stå sentralt. Han hadde da skaffet seg en solid utdanning og hadde allsidig erfaring fra flere skoleslag. Han var yngstemann i realskolekullet som gikk ut i 1952. En periode arbeidet han ved NSB før han bestemte seg for å fortsette skolegangen — nå ved Orkdal Landsgymnas. Våren 1958 tok han examen artium på engelsklinjen. De neste to åra gikk Morten Levanger lærerskole. Deretter fulgte en periode da han kombinerte studier med lærerposter i Støren, Meldal, Trondheim og Hemne. Inkludert i videreutdanninga var også et år ved University of Durham i England.

Med denne bakgrunn stod Morten også bedre faglig rustet enn de fleste på den tida til å gå inn i lederstilling. Både som styrer/rektor ved Hov skole, og senere som skolesjef, var han den sentrale personen bak planlegging, nyetablering og videreutvikling av skole- og oppvekstilbudene i kommunen. Utrettelig kjempet han for et best mulig oppvekst- og læringsmiljø for alle kategorier av elever. Barnehager, musikksskole, voksenopplæring og integrering av funksjonshemmede er stikkord i en utvikling som ikke har gått av seg selv og der Morten i alt vesentlig i vår kommune har vært hjernen bak.

Morten deltok aktivt i kultur- og samfunnsliv, organisasjoner og politikk. Også på disse områdene fikk lokalsamfunnet nyte godt av hans evner og arbeidskapasitet. Hans interessefelt omfattet det meste, og han snakket ofte om den enkeltes plikt til å delta og gjøre en frivillig innsats. Selv sparte han seg ikke. Morten hadde respekt for tradisjonene, men nytenking var nødvendig i et samfunn i rask utvikling. Med sine idéer og tanker ble han en sentral skikkelse i mange fora, og ofte resulterte det i formannsvern og lederoppgaver.

Arnljot Eggen hedret

Forfatteren Arnljot Eggen ble behørig feiret da han i høst rundet de sytti. Geburtsdagen ble holdt i Ålen med åpen kulturkveld med stor oppslutning. Mange gode krefter deltok slik at det ble en verdig markering for jubilaranten i lag med bygdafolk og tilreisende gjester.

Han var født i Vingelen, men kom som 7-åring til Ålen hvor foreldrene Emma og Eystein Eggen begynte med landhandel. Arnljot var nummer fire i søskenflokket på seks og hvor bare Gunnar, som overtok butikken etter foreldrene, ble den eneste som ble boende i bygda.

Arnljot Eggen er en meget produktiv skribent og hans forfatterskap omfatter mest lyrikk, men også teaterstykke, barneregler og roman og gjendiktninger fra afrikansk og østeuropeiske land. Han har mottatt flere priser.

Han debuterte i 1951 med diktsamlinga *Eld og is* og forfatterskapet omfatter videre *Jegeren* i 1955, *Sendebod* 1959, *Snarøya* før og nå 1960, *Sagasus* i stasjonsbyen 1962, *Ruske Rasmus* 1962, *Eit hovud i havet* 1965, *Tørres Brillesterk* 1966, *Roller og Røynd* 1967, *Sprekker i muren* 1969, *Bakside viser* 1970, *Lagnad sa vi*. Dikt i utvalg 1972, *Pendlerne* 1973, *Knabel-balladen* og andre tekster 1974, *La hundre blomster blomstre* 1974, *Gøy på bandet eller scenen* 1975, *Skrifta på veggen* 1976, *Skulder ved skulder* 1977, *Dikt gjennom 30 år* 1979, *Dei nødvendige* 1980, *Den lange streiken* 1981, *Hei sveis* 1984, *Hanane på Kreta* 1985, *Vi er dei mange* 1987, *Det flyktige varige* 1988, *Kongsdatteren og røverne* 1988, *Dikt mot det stumme* 1993.

Gjendiktninger: *Sovjet-lyrikk* frå Majakovskij til Jevtusjenko 1966, *Den sjuande engelen* 1967, *Når trommene taler* 1968, *Songar til piggråd-kamp* 1971, *Fødd med eld på hovudet* 1982, *Songen om epletreet* 1985, *Dra-Dra* 1989.

I mange år var Morten formann i kulturstyret. Han innså at denne sektoren hadde mange oppgaver å løse, fikk utbygd egen administrasjon og tilsatt den første kultursekretær. Det var også i hans formannstid at dette bladet kom ut med sitt første nummer i 1979.

Sin hardeste kamp utkjempet Morten det siste året — mot sykdommen. Vi som fikk følge ham på nært hold må bare bøye oss for optimismen

og det pågangsmot han viste også i denne perioden, fortsatt med en levende interesse for alt som var på gang — og omtanke for medmennesker ikke minst. Slik han gjorde det på fotballbanen — og i livet ellers — Morten stod på til kampen var slutt. Han etterlater seg et stort tomrom blant alle oss som stod ham nær.

Vi minnes ham i takknemlighet.

Anders Grøn

Snøbrøyting for 50 år siden

Av Peder Bårdstu

Vintrene under krigen var særdeles harde med store snøfall, mye vind og mange kuldegrader. Hvem husker ikke — av de som er gamle nok og som hadde sitt arbeid utendørs — «Kaldmåndagen», den andre mandagen i januar 1940. Det var rundt minus 30 grader og storm fra øst. Snøfonnene ble så harde at det var bare rundspaden som var brukbar redskap når det skulle måkes veg.

Riksvegen oppover Gauldalen var visstnok brøytet hele tiden under krigen til Unsholtet vegkryss i Ålen. Derfra mot Røros kunne den være gjenlagt i kortere eller lengre tid alt etter som været var. Men også den vanskelige situasjonen med drivstoff (bensin) var svært bestemmende.

Etter en styggværsperiode skulle vegen tas opp igjen mellom Ålen og Røros. Tre biler ble koblet sammen ved Unsholtet. Først var det John Ranøien med plogen, så fulgte en diger granstokk som ble festet foran på bilen til Peder Bårdstu — og deretter nok en diger kubbe til bilen til Leif Engan. Til sammen fikk bilene 230 HK å rutte med. I tillegg var det ca 15 mann med snøskuffer, og bak fulgte Hans Langlete med motorhøvelen.

Oppe på Liaåsbakken ble det stopp da den

fremste kubben ikke tålte trykket slik at det måtte settes inn ny. Nederst i «Holdbakkøen» lå det en snødrive tvers over vegen. Den kjørte vi gjennom, men da var bilen til John Ranøien helt borte inne i snøfonna. Ved krysset til Tangenvegen ble snøen ryddet vekk. Så der snudde vi første dag, og returnerte til Ålen seint på kvelden.

Neste morgen ble bilene koblet sammen igjen og vi fortsatt sørover mot Nesvoldbakken. Men oppe på Kosbergbakken ble det stopp for der lå den største fonna på hele strekningen. Da den var ryddet, sto det igjen ei snøskjæring på ca 25 meters lengde og en høyde på 3 meter. På grunn av store høyden måtte det gjøres flere kast på klumpene. Hvis basen da ikke syntes at en kastet langt nok, så kom han med en liten stikkpille: «Du må berre gjerra i veg døm. Det gjer itj'nå om døm går sund».

Fra Kosbergbakken og bortover mot Tyvold var det mye måking, men fra skolen på Rugeldalen lå snøen jevnere så der ble det kjørt direkte. Ved Rugelsjøen gård møtte vi brøyterne fra Røros. Det var Leif Kverneng med snøplogen, og han hadde hjelp av Alfred Kurås til å skyve på. De hadde også med seg snømakere. Det hadde tatt to lange dager med mange biler og mange mann for å rydde 14 kilometer med veg.

På bildet ser vi brøytebilene på en liten bakketopp ved Ryen Nordre. Bak på den siste bilen sitter Helge Holdbakk og sannsynligvis en av guttene til Norvald Hågensen. Bildet er tatt i februar 1942 av Georg (Gei) Holden.

Tøndelkjeks og sirupssnipp

Av Inger Nesgård Røen

Siden bestevennina mi bodde hos Tøndel, var jeg mye her. Her var det liv og røre til alle tider.

Bakeriet trekte kunder. Det var festlig å komme inn som kunde, idet du hørte den lille messingbjølla oppi taket varsle at nå kom du og gikk «ti' dør,n». Vi ungene gikk nok mange ganger ekstra bare for å få mekanikken til å fungere, sikkert ikke så populært for betjeningen som skulle gjøre unna viktige sysler.

Særlig til jul var det svært å få være med å handle, for da hadde n' Tøndel laga Tøndelkjeks av gubba, kjerringa og juletre som var pynta med rød og grønn konditorfarge husker jeg. Jeg kan se han foran meg med hvit bart og hvitt forkle på maven som var laga av hvit mjølsekk, for det sto svake bokstaver på magen hans. Han var en godlynt kar, og vi sto ofte og kikket på vinduet nedi bakeriet hans, for å følge med «kess» han jobba med elting, steking og avkjøling. Heldige var vi noen ganger, når vi fikk smake en kake. Ellers var det drosjeskyss å få også her nedmed Tøndel, — som en nødvendighet i «bybilde», og nære til for reisende som venta på stasjonen.

Det «vart fill» mange lange «net» med festkjøring for «sjåføra» ne me Tøndel. «E tru de gikk med en del kaffekjela frå magasinomna på kjøke-na for å holde se vaskjin».

Juleforberedelser

Jeg husker spesielt godt den helga butikkene pynta til jul og skulle ha juleutstilling. I vårt lille samfunn var det blitt tradisjon at 'n Lien lot oss ungene få komme inn å se når betjeninga var ferdig. Som regel ble det sene kvelden, og noen som ventet på det, var oss ungene.

I mens måtte vi sysselsette oss med noe, og da trekte ungene fra alle kanter ned i gata, og her ble det skråll og leven utover ettermiddag og kvelden.

Vi startet med akekappløp fra toppen ved stasjonen, og da var det om å gjøre at det skulle gå av seg selv så langt som mulig utover sletta bortenfor Tøndel. I snørike vintre og isete underlag kunne vi til og med nå helt bort til Stensligårdene. Skogen hang snøtung og brøytekantene var høye, mens vi trafikerte her med vinterkald snø som knitret under skoene, lua på snei, «supe ti vottem», rødlette kinn og snørrete neser.

Riktig svært var det for oss jentene, som bar hadde sparker, og kunne få sitte på med gutten som den gang skrøt svært av nyinvesterte ratt kjelker med brems på. Som regel fikk vi sitte på hver gang, og den som var uheldig å ikke bli valgt som «rype», fikk ta sparken å dra etter ale ne. Noen ganger kunne man nå igjen «racerfølge», stående på hode inn i en snøberm, mon tro om sjåføren hadde vært for rask på bremsen. Noen knall og fall ble det, men vi lo av hjerte lyst.

Vel fremme og ned på Tøndelflata ble det avgjort, at jenta som hadde vært «rype», måtte være sågod og dra rattkjelken igjen helt opp på stasjonen. Det lønte seg å ikke protestere på det, — da var det vel slutt på å sitte på. En avtale var en avtale.

På «bua» var vi innom for å se hvordan det gikk med staben «hass Lien» og juleutstillinga. Vi tryllete den snørrete nesa helt inn til vindusruta for å se om det var kommet noe nytt opp i hyllen. Vi så jo som regel bare opp på den øverste igjen om vinduet, og vi hadde som tegn at så vi nå der oppe var det tegn til at de snart var ferdige. Var det ingen framdrift i utstillinga som fengte oss, dro vi videre mot stasjonen for en ny aktivitet. Slik holdt vi det gående utover kvelden,

mon tro hvor mange ganger vi passerte butikken i løpet av noen kveldstimer.

Det var ingen vits i at noen voksne prøvde og innhente oss for leggetid. Klokka kunne jo bli både halv ti og ti, og stemningen blant oss i mørket, ble bare høyere og høyere. Når Lien hadde bestemt at vi skulle få inn å se, da skulle vi gå hjem å legge oss.

Når det var begynt å komme varer ut i utstillingskassene bak vinduene, forsto vi at nå var det like før. Da samlet vi oss på trappa og lyttet spent til å få høre når Lien vred om nøkkelen.

Der åpnet han døra og inn fikk vi komme stivfrosne som vi var. Vi fikk komme bakom disken og se på alt det fine, og noen ganger kunne det hende at Lien tok ned en trekkoppleke for å vise oss hvordan den fungerte.

Kaltes det markedsføring den gang mon tro? Eller var det å ta vare på kundekretsen sin og kommende generasjoner? Service føltes nok at vi hadde fått, — undres om vi tenkte på hva vi skulle kjøpe til julegaver for mor, far, søsken og besteforeldre. Vi hadde nok en liten klarhet i det tenker jeg, inne i de små hodene våre, mens vi vandret hjem den kvelden.

Etterjuls vinter og

Rørosmart'n

Når det ble martna på Sta'a, da reiste folk litt ekstra. Da kom de voksne hjem med noen ekstra overraskelser i sekken. Det kunne være martnasblåse eller jo-jo til oss unger, eller honningkake til kaffen.

Fortsatt passet vi på å møte opp til togene kom og gikk. Noen gang la vi merke til at enkelte kom litt lysteligere tilbake, enn da de dro, uten at vi skjønte hvorfor.

Påsketrafikk

Når påsken kom var det ekstra stas, for da gikk det masse ekstratog og masse folk å se. Da invandret byfolket fjellet. Det var ikke uvanlig at plattformen på Stensli var full av påsketurister fra hvert tog som kom, og bussen «hass Jo» ble stappet full.

Men første måtte folket innom pakkhuset for å hente skiene sine som de hadde på forhånd sendt dager før. Når vi så, Skjølsvold, stasjonsmesteren, kom med nøkkelknippa si hit, var vi på pletten.

Drømmer

Tanken er som store fugler
flyvende i stormens kav.
Svart og hvit, helt uten farver,
på et stort og opprørt hav.

Hvor ble det av de gylne drømmer
som laget solskinn på min vei.
De fløy visst over øde enger,
kanskje over ville hei.

Drømmen skulle bære meg og mine
i sin trygge varme favn,
over torn og sten på stien
lykkelig og glad i havn.

Alle har vi våre drømmer
i vår ungdomstid så skjønn,
men de blir så ofte knust,
og vemod kun er verdens lønn.

Da er det godt og folde hender
la en bønn gå opp til Ham,
som styrer oss så trygt og sikkert
i sorg og glede veien fram

Målly Gjersvoll 1993

Da Holtålingene gjorde opprør mot løytnanten

Tegning: Kari Vårhus Sagen

Det arbeides nå med å reorganisere Det Holtålske Skiløberkompani i en eller annen form.

I den forbindelse kom en til å tenke på litt av historien omkring vårt militærvesen slik det artet seg før i tiden. I Fjell-Ljom den 20. og 22. desember 1926 har A.J. Reitan skrevet omkring den militær rettsak. Her gjengis endel av det A.J. Reitan skrev:

«I gamle dager var det eksersplass i Holtålen hvor soldater fra de nærmeste omkringliggende bygder møtte. I 1770 årene bodde løytnant Lorentz von Bruun på Gåre. Han hadde kommandoen over soldatene. Hans nærmeste overordnede var kaptein Randulf som bodde i Singsås. Våren 1776

hade kapteinen sendt en ordre til rifleskytteren Olsen Ravnum eller Ramlo. Denne ordre ble ikke etterkommet, hvorfor kapteinen gav løytnanten ordre til å avstraffe soldaten ved «len». (Denne avstraffelsen bestod i at synd ble bundet til en pæl og gitt 27 slag på den rygg med ni ris. Tre slag av hvert. I Danr kaltes en slik pæl for «kag», og avstraffelsen k «å strykes til kagen». Altså kagstrykning.)

Den 19. august 1776 skulle avstraffelsen skje i Holtålen kirke rett etter gudstjenesten. Da Jø skulle bindes til pælen, stormet folkehopen fi både militære og andre og med eder, trusle skjellsord og knyttnever skremte de løytna til å la være avstraffelsen.

Det passerte ble meldt, og etter stiftsbefali

mannens ordre ble hovedmennene for opptøiene satt under tiltale. Den 30. januar 1777 ble saken behandlet på tinget på Grøt. Både kapteinen og løytnanten var tilstede, likeså Jørgen Olsen Ramlo. De tiltalte var: Bersvend Jonsen Ramlo, Jon Heksem, Esten Hansen Reitan, klokker Ole Evenmo, Halsten Grønset og Anders Engan. Av de innstevnede vitner møtte en del da retten ble satt, de andre møtte senere.

Stevnevitne var lensmann Gunder Gildset. Hans Hansen Gildset og Johan Olsen Gåre avla ed på at stevningen var forkynt på lovlig måte, både for de tiltalte og for vitnene.

Av de tiltalte påstod Anders Engan at han ikke opplot sin munn på kirkebakken ved omhandlede leilighet. De øvrige innstevnede erklærte seg også uskyldige.

Bersvend Ramlo forklarte at alt han hadde sagt da det påstevnte passerte, var at da Jørgen skulle bindes til pælen, sa han saktmodig til løytnant Bruun at han burde utsette med avstraffelsen til man fikk full greie på hvori Jørgen hadde forbrutt sig.

Så begynte vitneavhøringen: Første vitne var dimittert korporal Jon Larsen Grødt. Han hadde fått ordre om å binde Jørgen på hendene og ha ham til pælen, men han ville høre kapteinens ordre.

Løytnanten befalte da skiløper Peder Heksem at han skulle hjelpe til å ha Jørgen til pælen. Dette ville ikke Peder, men bad løytnanten vente med avstraffelsen inntil man hadde hentet den som skulle bringe ordren til Jørgen fra kapteinen. Derpå fremstod en annen skiløper Anders Tamlaget, og sa at ingen bør lide straff uten at han bar full mundur. Esten Hansen Reitan sa at han visste ikke eller hadde ikke hørt at noen skulle lide straff uten at det var holdt forhør over ham. Vitnet hørte løytnanten si: «La mig snakke».

Ved kirken ble det stor bulder, og endskapen ble at løytnanten befalte vitnet om å løse Jorgens hender og marjserte med ham og Jørgen og de øvrige skiløperne opp til prestegården. Vitnet ble befalt å arrestere Jørgen og Peder Heksem og bringe de inn i drengestuen på prestegården. Vitnet skulle befale Tarald Gåre og Anders Tamlaget, som begge var soldater, som vakt og følge de arresterte til Singsås og overlevere de til kapteinen.

Alle undslo seg for å følge til Singsås, og de fikk ikke tak i mat, så de kom ikke lenger enn til løytnantens hus. Et vitne, Anders Enget sa til løytnanten at «du tynger bare bygden. Slik har du

alltid gjort siden du kom her og slik blir det vel heretter».

I alt ble det avhørt 11 vitner. Løytnant Bruun sa at det ikke gikk an å få noen sammenheng når almuen holder sammen og søker å dekke over med hverandre. Saken ble utsatt til 4. august samme år, men uten resultat, og nytt rettsmøte ble den 29. januar 1778. Nye vitner møtte, og dom ble avsagt:

Herr løytnant von Bruun som med sin klage har foranlediget stiftsbefalingsmann generalløytnant von der Often har befalt foged Fesser denne saks anlegg ved irettelagte stevning, klager over at han den foregående 19de august etter kaptein Randulfs ordre, skulle ved pælen avstraffe rifleskytter Jørgen Olsen Ramlo, har endel av almuen omringet ham med skrik og bulder, sigende at ingen hadde makt til å avstraffe en skiløper uten forhør og krigsrett, og at han på sin hjemreise til sin gård av en del bønder ble overfalt med trussel og uanstendige ord, bannen og svergen og ved å knytte hender og slå i den ene i den anden.

De skyldige var osv. Nesten alle vitner hadde vært enige om at det har vært stor støy og oppstyr hvor det ble forlangt at avstraffelsen skulle utsettes. De uttrykk som hadde vært brukt synes ikke å ha vært av stor viktighet.

«Dog hvorom er eller ikke var her for de anklagede intet sted å tale, eller minst å utføre mot ordre noe som enten nærmet seg forakt mot herr løytnantens person i hans embeds kall, eller bedømmelse om den på Jørgen Ramlo anstillede straff var rett eller urett».

Kjennes og dømmes for rett:

Bersvend Ramlo osv. bør andre ved sådan leilighet likesinnede ubetenksome personer til varsel bøde en hver for sig til Den Nordenfjellske viekasse 1 riksdaler og til sognets fattigkasse 1 riksdaler, samt sakens omkostninger, i alt 15 rd. 2 ort 9 sk., og etterkommes innen 15 dager fra denne doms lovlige forkynnelse.

Solidaritet

Av Halvard Bakås

Solidaritet og hjelpsomhet har alltid vært noe som har preget gruve- og anleggsarbeiderne. Her skal berettes om et rørende slikt tilfelle.

I de harde trettiåra med nød og arbeidsløshet, ble det etter mye om og men satt i gang arbeid i Kjøli gruve av kommunen, etter at gruva hadde vært nedlagt i flere år. Dette var nærmest som nødsarbeid å regne da dagslønnen var 5 — fem — kroner. Av alle som fikk arbeid der oppe var det også en god del fra Hessdalen. Gruva lå tre mil inne på fjellet fra Ålen og fra Hessdalen ble det ytterligere et par mil. Noen form for transportmidler hadde man ikke, så det ble å gå om sommerne og å bruke ski om vinteren. Var det dårlig vær om vinteren, pleide som regel hessdalingene å gå på ski til Stensli stasjon og tog derfra til Reitan og så gå de neste milene på ski til gruva.

Så var det en mandag med et forferdelig uvær midt på vinteren at to karer kom til Stensli om morgenen for å ta toget til Reitan. Men på grunn av uværet var toget forsinket med mange timer. Like ved stasjonen var det en liten kafe, og karer gikk dit for å vente på toget. Den ene av karer hadde ikke mer penger enn til togbillett mens den andre hadde 30 øre i tillegg. Disse tre ti ørene rakk akkurat til en kopp kaffe og et wienerbrød. Han kjøpte da dette, delte wienerbrødet i to og helte den halve kaffekoppen på kaffefat og gav kameraten, slik at det ble en halv kopp kaffe og et halvt wienerbrød på hver.

Historien forteller videre at da toget langt ut ettermiddagen kom til Reitan, raste uværet fregende, og de to karer som da ble i følge med flere, kom til Kjøli i ti-tida om kvelden. Så det ble en lang dag for disse to hessdalingene som hadde startet turen hjemmefra i 4-tida om morgenen.

Oppvarding

Først på 1840-tallet (1841) kom det henvendelse fra folk i Stuggudalen og Tydal formannskap til Holtålen formannskap om oppvarding av ferdselsleia fra Tydal over Bukkhammeren til midtbygda i Haltdalen.

Henvendelsen ble behandlet i Holtålen formannskap (for Ålen og Haltdalen) den 24/1 1842 på Ramlo. En vedtok å bevilge 3 spesiedaler til en mann for å hugge og sette opp sten-

ger eller staker fra Aunegrenda og over fjellet Bukkhammeren «til Regel for de som der reise, da det ofte hender i uvejr at Folk sammesteds fare vild og til dels omkomme.

Opsidderne i Øvnegaardene har indgaaet paa at kjøre Wardene frem for intet og at her nu er Spørgsmaal om en Udgift af 3 Spdr. til en Mand for at hugge og opsætte dem.»

Ole Kirkbakk.

Minner fra Haltdalen

Av Anna Elisabeth Garberg Skjellum

Oppunder fjellbandet der bodde også jeg
i barndoms og ungdommens dager.
Jeg husker hver eneste sti og hver en vei
og ofte jeg lengter, jeg glemmer det ei.
Med søskenflokk stor med far og med mor
å, du hvor den tia var fager.

Jeg husker så godt da vi flytta dit opp
den gangen var jeg ei lita jente.
De mange daler og fjell, hver li og hver en topp
og masse ting som i den tia hendte.
Jeg ser de åpne sletter, tuver og floer
og høydene som slynger seg omkring de flate moer.
Storslette hvor de tjurumila tente.

Elvene som renner og bekkene som suser,
den kvite fine fossen med vatnet som bruser.
Og som hiver seg utover det store fossefall
som kanskje gjennom årene har sett mang en fossefall.
De mange vakre sjøer og de svarte blanke tjern.
Ett veld av skog og åser og fjell som står som vern
omkring alt det vakre, skjønne i naturen.

Jeg ser de kvite vidder og snødekte kjente fjell
med måneskinn, blå himmel en vakker vinterkvell.
De ville dyr i fjell og skog, og elg og rein i fart,
og sno som over vidda jog, og pakket snøen hardt.
Fra måssålass og høystakk, der stakk bjørkepisker frem,
det var kjennetegn for dem som skulle kjøre lasset hjem.

Av rikdom ble det lite, med penger somtid trangt.
Men far og mor de strevde og tok oss med på mangt.
Vi tidlig fikk opplæring i daglig slit og strev,
og senere i livet det oss til lærdom blev.

Med mange dyr av alle slag det ga oss unger glede.
Vi måkkå møkk i fjøs og stall, og plukka egg fra redet.
Så reiv vi høy på lemmen, det hendte vi datt ned
i gjennom sjølve luka, så kjyrne redde ble.
Men når de fikk seg måsså det tyst og stille var,
den «kasta» vi om høsten, det var i lag med far.

Når det blev vår og sommer til seters alle drog.
Den tia beita bygda's dyr på fjellet og i skog.
Da hørtes ku og sauelåt og alt var harmoni.
Og bjellene de klang så fint fra volter og fra li.
Ja, tenk' på maten dyra fikk av fjellsets gode gress,
de levde helt naturlig og unngikk press og stress.

Og mjølka den var gul og feit og det ble ysta ost,
det gjaldt for både ku og geit, og kom av kraftig kost.
Fjellørret var også godt med hjembakt brød og smør.
En tællikk med litt rømme på og så til slutt litt «skjør».

Trakteringa på setrene var ikke småtter
for setertausene de hadde mye godt å gi.
Fra skjørst, gøbb og rømme, ja, kløbb og gauk med mer.
Det hørte setermaten til, og smakte en og hver.

Budeiene de strevde hardt, men bundinga den var på fang.
Den tok de med bestandi når de gikk, for veien kunn bli lang.
Det gjaldt å nytte tia og få mest mulig gjort,
de kunne ikke tenke seg å sløse tia bort.

Jeg minnes alle sammen med garn til strømper grå.
De gikk så trutt og strikka dem, så karan skulle få
til bruk i tømmerkogen og høykjøring fra fjell,
og måssåkjøring likeså, om de blev blaut til kveld.

Ja, fine rike tider, jeg tenker på dem støtt.
Så både titt og ofte settes minnets dør på gløtt.
De lyser opp i sinnet, men vemod følger med,
det er de svunne tider, som her jeg dveler ved.

Men jeg har flere minner enn de som nevnes her
om denne vakre bygda som for meg er blitt så kjær.
Alle kjente menn og kvinner som ikke lever mer
de ga meg minner alle, som ofte kommer nær.
Jeg fikk det jeg behøvde for legem og for sjel.
Og det skal følge med meg til Livets siste kvell.

En lang arbeidsdag i 1940

Av Per H. Kulbotten

I januar var det mye styggvær og kulde. Taugbanen opp til Kjøli gruver var ofte i ustand, men noen varer måtte opp til gruva samme hva som var i veien. Johannes Løkken, Jens Hegseth og Per I. Lundereng skulle en dag kjøre sammen opp til Kjøli.

De møtte opp på Reitan tidlig om morgenen slik at de hadde hele dagen foran seg. Jens J. hegseth var best kjent på vegen og mente at dette skulle gå bra selv om det hadde vært litt snøfall. De ble enige om å ete godt før de kjørte avsted for de regnet med at nista ville speke i denne kulda. Jens kjørte først med et fat med dieselolje, og de to andre kom etter med så store lass som de syntes var forsvarlig. Truger ble satt på hestene straks, for det var mere snø enn de regnet med, og dessuten var den føket sammen oppover skogen. Ofte måtte de måke veg for å komme opp enkelte fonner, og det hendte rett som det var at de måtte hugge småbjørk å trø under hestene så de kom seg opp igjen.

Både hester og karer var helt innføket og nediset, og ingen hadde smakt mat på flere timer. De passerte «vinkelen» i 5 tida om kvelden. De fikk åpnet et mjølkespann og skar isbiter av mjølka som de sugde på, og dette hjalp en god del på suget i magen.

Slik strevde de helt til kl. var 10.00 om kvelden, da de endelig fikk se lys oppå gruva og de kom frem til folk. De var etterlyst, men det var ingen ute på leting, og det var heller ikke tilrådelig så stygt som været var.

Det var heller ikke snakk om å få av hestene noen ting, og de ble satt inn på stallen med seletøy, hestedekken og til og med trugene var på da de ble satt inn.

Karene fikk god mat og en god natts søvn før to av de returenerte dagen etterpå. og så fikk de stor betaling for turen. De fikk hele fem — 5.00 — kroner for de to dagene. Strevsomt var det som bare det, men det ga et minne for livet.

Min venn bjerkefinken

Fuglebrettet
på den avsagde bjerkestammen
utenfor vinduet
er fullt av solsikkefrø.

I morgen tidlig
ved daggry
vil det friste den fargesprakende
bjerkefinken
til å avlegge oss sin visitt.
Dens sorte rygg og hette
vil fremheve
det oransje brystet
på den hvite skjortebunnen.
Den vil flamme mot oss
lik et streif av sol en regnværdsdag
og vårt trofaste løvmeispar
vil fortone seg falmet ved dens side.
De vil uanfektet gyng og kose seg
i fettringen som henger igjen etter påske
mellom de friske grønne små
bjerkebladene.

— Alle vil de ivrig utveksle krav om
eiendomsretten
til mitt enkle tilbud om tilleggskost
i vårknipa
for travle fugleforeldre
som iler mellom små sultne fugleunge gap
om matfatet.

Kanskje gir det oss en sjanse til ennå en vår
med fuglekvisper til neste år?

Inger Brechan

Til Badefesten ved Eidet 18. mai 1949

Av Olaf Hofstad

Go kvell, godtfolk, e vart no se haggå
te å fortæl nå nytt i fra eldgamle dåggå
akkurat slik e ha haurd det fortælt
nå som me tykje va temmelig fælt
me lort å me oty, loppe og lus
som den tia fanns ti kvart enaste hus.
De skjønne de va i svinakti kløe,
å få te å grav' se var i undeli møe.

Ho kom bort aldeles den huslige hygga,
når'n ene skull grava den andre på rygga.
Døm fortæl at temmelig længe tebacke
døm fann på å spikre en pinne punn'taket.
Den nådde hæld ne på ryggen på folk,
der sto døm å skabbe se kvar sin bolck.
Gubben å gamla sloss å va sinna,
døm villa baa vør føst bortåt pinna.

Men lite ette kvart vart de likar me slikt.
Folk tok te å skjønne døm hadde en plikt
te å prøve å vørrå lite mere renfærli
sjøl om døm tykte de va nå besværlig.

Å se kom jernbanen før søtti år sia
me den følde åsså den nyare tia.
De nye impulser fra nord å fra sør
se de i nykju vart rettar hæll før.
Å da tok folk på å ville vør'fine,
døm villa itt længer gå lortåt som svine.

En gong før vukku mått main seg vaske
han vart itt længer i vatne å plaske
Kan hælde de kom å nå vatten bak øra
øm'n skull' gjør se en tur utom døra.

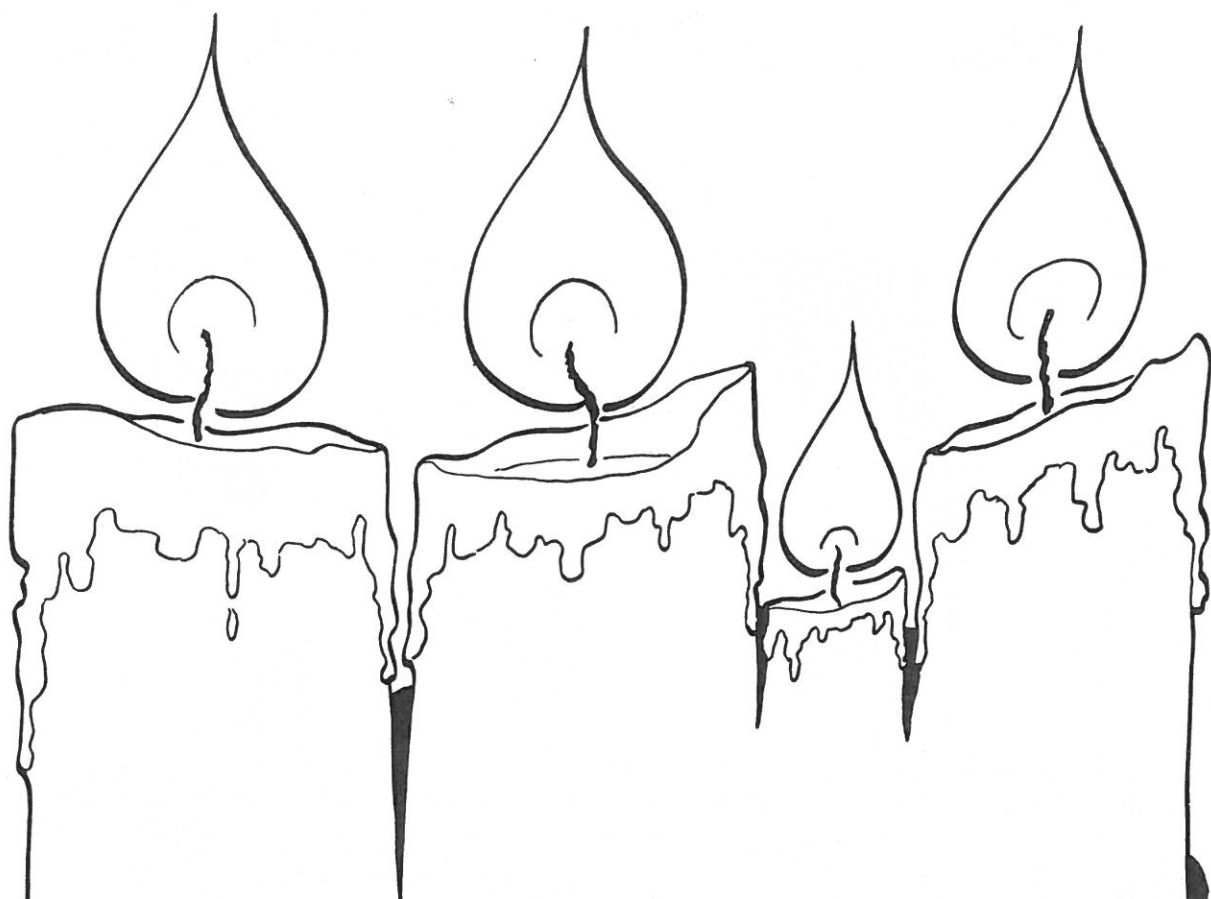
Te jul fekk nok bæsjan en vasskvett blant
ainna
men de va nokk åsså de hele før mainna.
Han kunn' da itt stå der å kle se helt nakjin
når alle di andran enno va vakjin.

Ja førkjan to ette se overlag lett
dem villa no vørrå se pen å se nett
me kamma ti håra å sölje på brøst,
ti alt de som glimta der fann dem i trøst.
Å, de va heft te kvar ti å førandre
når dem skull' ut på vegan å vandre.

Tart no ha omslage vørr overlag stort,
utvikling me åra gått temmele fort.
De ha rektøtt vørr en revolusjon
me «krøll, permanent og ondulasjon».
Å alt ha gått før se ti ette anna
sæ no ha førkjann ti tabbe på mainna.

Men enno må itt de hele ha stoppa
enno går nå'n der groinn på kroppa.
No ha en hop tå «behjertede» kvinner
ti på me ærbe som interesse vinner
å skaffe et ba for ytterste kretsen
fe dem te de e dem slett itte «ledsen».

No e om å gjør at kørjann går unna
at de e nå n rekti hessåge kunda
som by å by ovvi fort for kvarandre
de finns itt i kørj som nå'n kan klandre.
Når penningan rulle er alle tefreds
å da bli de ba uti Eidet krets.
Ker de bli bygd helst e vist enno i gåte
men de bli nokk ordna på rettaste måte.

Fjellheimskyrkja

Langt inne i fjellheim aude —
eg *mi* kyrkje fann.
Der vinden bles på knausar aude —
og bekken klåre rann.

Å du kor vid den kyrkja er —
og så høgt under taket.
Der orgeltonar er vind og ver —
kvasse lyneld og torebraket.

Altaret er ein mosegrodd stein —
som låg der frå urgamle seklar.
Og sola så vent inn i kyrkja skein —
og gyllte tindar og jøklar.

Altarduken er så ven —
pryda med dei fagraste blomar —
Altarbrødet eit moltebær
som mognast i ein sommar.

Altarvinen er fjellkjelda klåre —
som svaler ditt heite kinn.

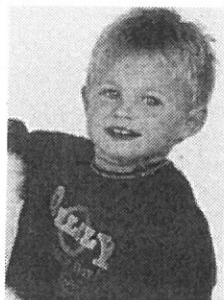
Der kan du og vaska føtene såre —
før du går i kyrkja inn.

Takk min Gud og skapar —
for di fjellheimskyrkje stor.
Du sjølv naturen preikar —
utan eit einaste ord.

Der ingen på deg stirer —
og ingen åt deg flirer —
Der inne i *mi* kyrkje
kan eg trygt setje meg ned —
for der er det berre fred.

Even Krigsvoll.

Hele familiens frisør

*Hårpleiemidler - Túper - Parykker -
Tranplantasjon.*

HÅRSTUA
Dag Sagen

Ålen Senter — Ålen tlf. 72 41 54 16

**Tradisjonsrik dagligvareforretning
Godt vareutvalg
FAST LAVPRIS
og EKSTRA TILBUD TIL JUL**

*Oppunder Fjellbandets lesere ønskes en
riktig god jul og et godt nytt år*

Kommunens ansatte og politikere
ønsker jule- og nyttårgjester
hjertelig velkommen til
Holtålen kommune

Alle lesere av «Oppunder Fjellbandet»,
innbyggere i Holtålen kommune
og utflyttere fra Ålen
og Haltdalen ønskes en riktig

GOD JUL
og et fredfylt og
GODT NYTT ÅR!

HOLTÅLEN KOMMUNE

Ivar P. Volden
Ordfører

Torunn Austheim
Administrasjonssjef